In overleg en met toestemming der Directies der Stoomvaartmaatschappijen „Nederland” en „Rotterdamsche Lloyd” wordt dit blad te Port-Said onder de passagiers persoonlijk gedistribueerd en ligt bovendien ter raadpleging en lezing op de leestafels der Oost- en West-Indische Mailbooten en der voornaamste Sociëteiten, Hotels, Café's en Leesinrichtingen, zoowel hier te lande als in Oost- en West-Indië.

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

ORGAAN DER VEREENIGING OOST EN WEST

Opgericht door Kolonel G. E. V. L. van Zuylen, 21 Maart 1900.

„Het Koloniaal belang is een algemeen Nederlandsch belang”.

KANTOREN:
HOOFDBESTUUR. . . . . . . } HEULSTRAAT 17, DEN HAAG
INLICHTINGENDIENST . . . . . } TELEF. 4519. POSTGIRO 14574

MEDEDEELINGEN of INGEZONDEN STUKKEN moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie” en gezonden aan de Presidente: HEERENGRACHT 7, DEN HAAG.

ADMINISTRATIE VAN HET „KOLONIAAL WEEKBLAD”
HEULSTRAAT 17, DEN HAAG. - TELEFOON 4519. - POSTGIRO 14574

Voor *Administratie* en *Verandering van Woonplaats* wende men zich in Nederl. tot den Administr.: HEULSTRAAT 17, Tel. 4519. Postgiro 14574, in Ned.-Indië tot den Hoofdvertegenw. te SOEMENEP (Madoera) Mr. K. FAUSER. Voor *Advertentiën* tot de DRUKKERIJ TEN HAGEN, NOBELSTRAAT 20. Tel. Interc. 1987*. Postgiro No. 17260, beiden DEN HAAG.

J. T. Cremer. †

De dood van den heer Cremer j.l. Dinsdag, op zijn buitenplaats te Santpoort, zal in breeden kring met groot leedwezen worden vernomen. Ook „Oost en West” en „Boeatan” in het bijzonder verliezen in hem een belangstellend voorstander.

Omtrent zijn welbesteed leven ontleenen wij aan „Het Vaderland”:

Hij had een schitterende loopbaan achter zich: oud-minister van Koloniën, oud-gezant te Washington, oud-lid van de beide Kamers der Staten-Generaal, oud-president van de Nederlandsche Handel-Maatschappij, oud-directeur van de Deli-Spoorwegmaatschappij, oud-hoofdadministrateur van de Deli-Maatschappij, drager van het grootkruis van de Huisorde van Oranje-Nassau, commandeur in de Orde van den Nederlandschen Leeuw.

Cremer was een van de drie mannen, aan wie het Deli van tegenwoordig zijn grootheid heeft te danken. Zijn voorganger was de bekende Nienhuijs. In zoover voorganger, dat Nienhuijs de eigenlijke ontdekker van de waarde der Sumatra-tabak was. Nienhuijs, die eerst op Java tabak had geplant,

trok als jonge man, ik meen op aanwijzingen van een Chinees, naar Sumatra om daar het rookkruid te kweeken. Daar maakte hij later kennis met Cremer, die hem in aanraking bracht met den bekenden August Janssen. Door hem werd de later zoo machtige Deli-Maatschappij opgericht, waarvan Cremer jaren lang hoofdadministrateur is geweest.

Aan zijn buitengewoon scherp doorzicht, zijn groote energie en zijn onverbiddelijke eischen aan alles wat onder hem werkte, is er in Deli een cultuurbedrijf gesticht, dat in Indië bijna niet zijn weerga vindt. En ook voor het verkeerswezen in Sumatra heeft hij ontzaglijk veel gedaan, niet het minst in zijn hoedanigheid van spoorwegdirecteur. Zijn zakelijke werkwijze en opvattingen mogen niet de instemming kunnen verwerven van vele politieke voorgangers in het Indië van tegenwoordig, niemand zal toch met recht kunnen ontkennen, dat er door mannen als Nienhuijs, Aug. Janssen en Cremer een waarlijk grootsch werk is tot stand gebracht, waaruit in Deli en ver daarbuiten een volkswelvaart is voortgekomen, die onder minder krachtig beheer niet mogelijk ware geweest!

Cremer's glorie-tijdperk was ongetwijfeld zijn Indische periode, waarin hij een zoo krachtig aandeel heeft genomen in de ontwikkeling van de Indische cultures, in hoofdzaak de wereldvermaarde Delitabak.

Als staatsman heeft hij krachtig medegewerkt tot de grondlegging van onze sociale politiek.

Requiescat in pace. Een man van groote beteekenis is heengegaan.

De Rijstcommissie van Mr. Nederburgh.

De Europeesche fortuinzoekers van het laatst der 18de eeuw, welke dat fortuin in den lande van overzee zochten, moesten zich haasten, wilden ze nog hun deel van den boom met Spaansche matten schudden. Want die boom stond op 't vallen — de O.-I. Compagnie lag op 't uiterste. Nog een paar jaar vóórdat de eeuw ten einde liep, en het eenmaal machtig handelslichaam zou „in de pastei" vallen.

De Staat was herhaaldelijk bijgesprongen en 't was slechts uitstel van executie gebleken. Er was van alles beproefd om de aderen van dit lichaam, een cadaver bijna, met frisch bloed op te spuiten, en de transfusie was eene volkomen mislukking gebleken. Aan dezen zieke was geen zalf meer te strijken. Het gebouw der „Loffelijke Compagnie" was te vergelijken bij de stijlen eener woning, gelijk ze vaak in Indië werden aangetroffen, uitwendig nog gaaf, maar inwendig zoozeer door de witte mieren verteerd, dat iedere schok van buiten het gebouw moest omverwerpen. En op zulk een schok was veel kans, sedert de schaduw van den Britschen *Union Jack* dreigend over de Nederlandsche koloniën begon te vallen.

Vooruitziende lieden in Nederland begrepen, dat ze vlug bij de pinken moesten zijn, wilden ze nog mee „craeybecken" om den buit. De kans om een der hooge prijzen uit den Indischen kokanjemast te halen, stond in Holland altijd het best. Daar zetelde het college van bewindhebbers, die het regeeringsbeleid in Indië aangaven; daar resideerde de prins-stadhouder, die opperbewindhebber der Comp. was. Het was door het machtwoord van de heeren op het Oostindische Huis, dat Gerard Hulft, secretaris van de gemeente Amsterdam, werd uitgezonden als directeur-generaal; en reeds eerder de Amsterdamsche koopman Gerard Reynst als gouverneur-generaal. Het was door den invloed van het Oranjehuis, dat de Bataviasche stadsgeneesheer dr. Paulus Valckenaer promoveerde tot gouverneur van Ternate, en dat de zeeofficier Dirk van Hogendorp tot resident, daarna tot gezaghebber van Java's Oosthoek werd benoemd. Later werd door een besluit van het Staatsbewind de ex-geneesheer C. H. v. Grasveld als gouverneur-generaal uitgezonden, maar nog onderweg teruggeroepen. Hij ontving toen een pensioen van *f* 6000 's jaars op den merkwaardigen *considerans*, dat hij was „oud benoemd gouverneur-generaal". 't Was bij zulk een enormiteit haast te verwonderen, dat hem niet tevens de dank der regeering werd betuigd voor de vele en gewichtige diensten, enz., enz.

Naar alle waarschijnlijkheid had ook mr. Sebastiaan Cornelis Nederburgh, toen hij in 1791 door den prins-opperbewindhebber benoemd werd tot commissaris-generaal over alle Comp.-bezittingen, die verheffing te danken aan zijne persoonlijke relaties en zijn ambt van eerste advokaat der O.-I. Comp. Hij had zich doen opmerken als schrijver eener memorie, waarin hij den toestand dier Comp. als hopeloos en haar bankroet als onvermijdelijk voorstelde. Hoe komt het dan, argumenteerde later zijn tegenstander, Dirk van Hogendorp, dat de heer Nederburgh, in weerwil van de sombere vooruitzichten welke hij opent, van eene zoo berooide maatschappij eene jaarwedde van *f* 90.000 aanneemt, met nog *f* 15.000 voor uitrusting en, bij eventueel overlijden in het eerste jaar, een pensioen voor zijne weduwe?

„Deze tegenwerping kunnen wij niet oplossen," erkende v. Kampen, die overigens gunstig over hem oordeelde. En Nederburgh zelf deed het nog veel minder. Hij vertrok in 1791 met het fregat *Amazone* via de Kaap en Voor-Indië naar Batavia, doch niet alleen. Zijne vrouw en vier nog jonge kinderen liet hij thuis; als ambtgenoot was hem echter toegevoegd de kapitein ter zee S. H. Frykenius, die in

Feuilleton.

Suriname en Marken.

De zeeroovers. — De verdwenen boot. — Vroolijke waterlanders.

Dit is geen valuta-praatje. De combinatie doelt op het merkwaardige samentreffen van twee op zich zelf curieuse menschengroepen, elk in eigen oog volkomen normaal en naar anderzijdsche waardeering rare pisangs. We zijn in Marken geweest, laatst Zondag. We — dat is een groep West-Indiërs met vrienden en kennissen en vrienden van vrienden — kortom de „Bond van Surinamers" gemobiliseerd als de Amsterdamsche schutterij, roemruchtiger nagedachtenisse met vrouw en kinderen. Langs een kronkelend paadje tusschen de op hoogten staande huizen daalden wij van de landingsplaats in het dorpje af, dat stil zich koesterde in de feestelijk-stralende Augustuszon. Tusschen de rijen bolwangige Marker meisjes stijf bekend als Indiaansche babies, in hun fraaie, roode keursjes met keurige kleurige bloemen- en dierendessins, het hoofd met de eveneens gebloemde kap, waaronder een korenblonde, recht afgesneden poeselok te voorschijn kwam, nieuwsgierig naar voren gestoken, zenuwachtig — stil in hun zware, wijduitstaande, zwarte rokken — gingen wij in verspreide orde naar het beroemde Marker huisje. Een oud vrouwtje, dat zoo uit een heksensprookje weggeloopen scheen, trachtte tevergeefs aan eenige hoorngebrilde Amerikanen en zelfgenoegzam rondblikkende Engelschen — de gewone stofage van Marken op 'n Zondagmiddag — uit te leggen wat een stoof was „what the holes were for".

De Markers waren niets verbaasd, toen wij daar zoo zwart als we waren hun dorp kwamen binnenhuppelen. Niet op de maat van de muziek — dàt mocht niet zei de burgemeester. Hangend over de onderdeur, pijp in den mond, klep van de zwarte schipperspet ver naar achteren over het hoofd, kon je ze met de kalme belangstelling van een natuuronderzoeker hooren constateeren: Da's een zwarte! — De kindertjes waren bang. Liepen weg, ondanks lachende overreding van de ouders. Toch lieten een paar meisjes zich bepraten om met ons op een kiek te staan. Wat je al niet doet om je gezicht op 'n plaatje te zien!

Vanitas etc.! Eene wandeling door het dorp gaf ons de illusie van onwereldlijke vrede. Een van de dames kreeg

BESCHIKBAAR.

't bijzonder belast was met de reorganisatie der zeemacht. „Homme instruit et d'une probité reconnue" noemde hem v. Hogendorp, doch Nederburgh noemde hem heel anders; zelden toch hadden twee compagnons heviger krakeel dan deze twee commissarissen-generaal. Dezelfde staatscommissie, op wier voordracht beiden waren benoemd, had tot hunne medeleden in Indië bestemd den gouverneur-generaal W. A. Alting en den directeur-generaal H. v. Stockum. Deze laatste kwam echter te overlijden, en ofschoon, voor 't geval van zoo'n vacature, de gouverneur van Ceilon, W. J. v. d. Graaff, daarvoor was aangewezen, wist Alting zijn schoonzoon Joan Siberg in de opengevallen plaats te schuiven.

Inzonderheid door een langdurig verblijf aan de Kaap werd het November 1793 alvorens de *Amazone* te Batavia aankwam. 'n Soort van gala-vaartuig, de „groote Lands-schuyt", werd met eene commissie uit den Raad van Indië naar boord gezonden om de beide gevolmachtigden te complimenteeren en af te halen. Eenentwintig saluutschoten dreunden van de kustbatterij, de schepen ter reede pavoiseerden met vlag en wimpel, het terrein van de landingplaats buiten de Waterpoort tot aan het Kasteel was met loopers van rood laken belegd en de weg afgezet door *en haie* opgestelde militairen. De beide kompagnieën pennisten, „staande in hun volle geweer met hobo, bas, waldhoorn en ander gewoon musycq," salueerden de koetsen, welke voor en achter door dragonders geëscorteerd werden. Europeesche en inlandsche schutterij vermeerderden het vertoon. In de groote voorzaal van het Kasteel had de receptie plaats. Daar waren alle colleges en corporaties van eenige beteekenis bijeen om de Edele Heeren met hunne behouden aankomst te „vergelukken"; en wederom defileerden de kompagnieën, wederom kraakten de salvo's en schetterden de trompetten. De Haagsche advokaat (hij was in 1762 te 's-Gravenhage geboren) had alle reden om Vondel's woorden te gedenken:

Men eert d'opgaende, en niet een ondergaende zon.

Sedert ving de hooge commissie haar reorganisatiewerk aan, maar richtte ten bate van Indië niet veel uit. Door hare samenstelling en onderlinge verdeeldheid kwam het heele mandaat op een „quade moêr" te liggen. Onder de familieregeering van Alting en de onbekendheid der beide Hollandsche commissarissen met de actueele toestanden en de behoeften van Indië, was er voor de opbeuring der kolonie niet veel te hopen. In den aanvang schreef Nederburgh naar 't vaderland: „Het is niet tegen te spreken, dat sedert lange jaren de beste bedieningen aan de kinderen (hij had er tien gehad) en verwanten van den Heere Alting zijn toebedeeld. Dat werk heeft de Heer Alting geheel gedirigeerd, en zekerlijk daarin de Groningers niet vergeten". (Mr. Willem Arnold Alting was te Groningen geboren en vergat zijne stadgenooten niet, evenals het Jan Pietersz. Coen nagegeven werd, dat hij een zwak had voor personen uit Hoorn). Later wist Alting, vader van vijf dochters, wier echtgenooten allen met hooge en voordeelige bedieningen begiftigd werden, ook Nederburgh aan zijn snoer te krijgen. Sedert werd het hervormingswerk een wassen neus, vooral toen Frykenius een paar jaren na zijn optreden zijn ontslag verzocht, en nog vóór zijn terugkeer naar Nederland kwam te overlijden. Volgens een tijdgenoot stierf hij van hartzeer, doordien hij in openbare veete was met Nederburgh en in de commissie telkens overstemd werd door de drie anderen, tegen welke hij niet veel kon uitrichten.

Tweemaal verzocht ook Nederburgh zijne „verlossing", eerst in 1795, daarna in 1797. Het duurde tot het volgende jaar alvorens het Comité tot de zaken van den O.-I. handel hem toestond terug te keeren, en op 28 Sept. 1799 legde hij, bij de ontbinding van het college van commissarissen-generaal, zijne waardigheid plechtig neder. Maar eenige maanden te voren, begin 1798, viel het hem in, dat het belang der kolonie zijne tegenwoordigheid elders op Java vorderde. Zonder eene inspectiereis achter den rug te hebben, meende hij niet van Batavia te kunnen vertrekken; hij zou als 't ware de stad Sion verlaten, zonder het land Kanaän gezien te hebben. Daarmee handelde hij niet anders dan na hem meer dan één gouverneur-generaal, die nog even vóór zijn terugkeer naar 't vaderland een reis over Java voor rekening van den lande maakte. Derhalve op een tijdstip, waarop de uitkomsten van zoo'n reis bezwaarlijk gerekend konden worden nog in 't voordeel der kolonie te zullen komen. Nederburgh nam tot aanleiding voor zijn reis de duurte van de rijst. Als er toch een reden voor zulk een kostbare onderneming gevonden moest worden, dan kon de wenschelijkhed van een onderzoek naar de rijstprijzen, als rakende een voornaam volksbelang, gevoegelijk als zoodanig dienst doen. In zijne eigene geschriften verklaarde de afgetreden dignitaris (die als advokaat misschien wel eens meer eene slechte zaak verdedigd had) de zaak met de regels:

„De excessieve duurte van de Ryst zedert jaaren herwaards, in vergelyking van vroegere tyden, was een onderwerp dubbeld waardig de aandacht van de Commissie, welke ik heb helpen uitmaaken: de Opiniën over de waare en voornaame oorzaken daarvan waren zeer verschillende, en het viel mij onmogelyk dezelve op Batavia te ontwikkelen; zulks was een der redenen, welke my in het jaar 1798, uit krachte myner Commissie en Instructie, tot de visitatie van het Gouvernement van Java's Noordoostkust deden besluiten(en ik mogt my

---

het aardige idee om zich in Markerdracht te laten kieken. En toen ik er toevallig langs kwam moest ik — op vereerend verzoek van de Marker vrouwtjes er ook aan gelooven. Nu was er geen houden meer aan. En de camera's „klikten" lustig tot de scheepsbel luidde voor het vertrek.

Hoe we daar kwamen? Over Broek en Volendam per motorboot, stijfgepakt met excursiegragen en wat tong en verhemelte van deze menschelijke variëteit vermag te streelen, stoomden wij, de groene vlag in top — waaróm eigenlijk? — drie botters achter ons aansleepend, de haven van Marken in. Of we zestiende-eeuwsche zeeroovers waren, woeste Waterlanders bijvoorbeeld — dit blijft onder ons — die triomfantelijk hun prijzen opbrachten.

In Broek hadden wij de kerk, de kaasmakerij en de krantaschjes in het antiquiteitenhuis onder het welwillend en leerzaam geleide van burgemeester en secretaris bewonderd. Monnikendam trokken wij door, met stille trom — ons strijkje was kalm aan boord gebleven — gemeene streek! — en vergaten zelfs heidensch om ons naar de historische doopvont te laten brengen. Dansen bij Spaander in Volendam konden wij helaas niet, dus deden we 't maar op straat — tot de spaanders er afvlogen! Op het kerkeplein en gruwel van mijnheer pastoor, die even kijken kwam, dees ik en door de lange dorpsstraat tolden wij rond en shimmy-den als palingen in doodstrijd. De Volendammers hebben vast nooit zulke vreemde visch in de ben gehad. Ons bezoek werd in een foto vastgelegd, waaraan eenige Volendammer meiskens het plaatselijk cachet verleenden.

Wat moet ik nog vertellen?

Hoe we de boot vermisten in Volendam — en teruggevonden — hoe een paar jongelui, die héélemaal misten in Marken, tegelijk met eenige dames, die alle denkbare — en legitieme rechten en — reden hadden om hen in hunne verlatenheid te troosten; hoe alles terecht kwam, dank zij eene verlate boot van de N. H. T.1), die de deserteurs naar Mokum terugvoerde; hoe tomboloprijsdeeling, serpentinegevechten en oratische ontboezemingen ons den tijd kortten tot het te vroege einde? Neen, liever zeg ik u, dat een tocht als deze wel het offer van een Zondag waard is. Al was het maar, omdat onder meer vreemde dingen men op één dag samenkomt met vroolijke Waterlanders, levende Geuzen 2) en Volendammers zonder visch.

9 Augustus '23. RALPH MONA.

1) Noord-Holl. Tram-Mij.
2) De heer de Geus is Burgemeester van Broek.

BESCHIKBAAR.

vleyen, dat myne nasporingen ook in dit opzigt niet vruchteloos zouden zyn geweest, toen de onverwagte bevelen van het Comité tot de Indische zaaken my noodzaakten die visitatie te staaken, en verhinderden van het door my gedaan onderzoek eenig gebruik te maaken."

Gelukkig voor mr. Nederburgh, dat die bevelen hem eerst bereikten, toen hij gezien had, wat hij wilde zien; anders zouden ze hem de reis maar bedorven hebben. En niet waar, als men hem slechts aan 't nasporen gelaten had, dan...... zou de rijst wel minder duur geworden zijn. Doch reeds in zijn eigen tijd schreef David van Lennep in een Open Brief, dat het beter zou zijn geweest, wanneer de commissaris-generaal in zijne geschriften maar in 't geheel niet van die „hoogst ergerlijke reize" gekikt had. De ijverigste voorstanders van mr. Nederburgh hadden daarvoor geen andere verschooning weten bij te brengen dan een „vuurig temperament". En ook hij, v. Lennep, zou er maar van zwijgen, ten einde niet door te gaan voor een verzamelaar van scandaleuse anecdotes, gelijk de bewuste reis daarvoor stoffe genoeg opleverde. „Trouwens, Mijn Heer de Opper-Commissaris, is het mogelijk ook maar goed geweest, dat uwe bacchanten-hofreis, om den gebraaden Haan te speelen, geheel mislukt is."

(Wordt vervolgd.)

Uit de Pers in Nederland.

De beteekenis van den bodem en het klimaat van Ned.-Indië voor de rol, die Indië speelt en zal spelen in het wereldverkeer.

In het *Tijdschrift voor Econ. Geographie* behandelt dr. Jul. Mohr dit onderwerp:

Eerst staat schr. stil bij het klimaat: bij temperatuur, regenval en regenverdeeling en bij verdamping. Over het laatste bestaan weinig gegevens, maar die hebben reeds aangetoond, dat de verdamping uit den bodem het sterkst is in den natten moesson, niet in den drogen. Voor Indië kan men de verdamping schatten op minder dan 1 M. tot op ten hoogste 2 M., en daar de regenval meer dan 2 M. bedraagt, is er over een watersurplus, dat, zoover het niet bovengronds afloopt, in den grond doordringt en wegzakt en daarbij bodembestanddeelen oplost en wegvoert. De zware regenval werkt daardoor uitwasschend, verarmend op den bodem, en als dit proces lang duurt, volgt volkomen uitlooging. In Indië zijn streken, welke in die richting hard op weg zijn uitgeloogd te worden; andere zijn rijk genoeg en kunnen het proces nog langen tijd verduren.

Dan bespreekt schrijver de verweeringsprocessen bij verschillende gesteenten, en den invloed dier verweering op den plantengroei. De gesteenten der jonge vulkanen vormen den glans en glorie van Indië, welker uitwerpselen in asch bestaan, lagen, die licht verweerbaar zijn en zooals zij uit het binnenste der aarde komen, betrekkelijk veel plantenvoedingsstoffen bevatten. Zij vormen een bruinen, later rood-wordenden grond, die uit het oogpunt van lucht- en watervoorziening der planten boven de meeste andere gronden op aarde uitmunt en een maximum van vruchtbaarheid bezit. Evenwel, ook volgt hierbij spoedig verarming van den bodem. Doch men bedenke: verarmde bodem is geen slechte bodem; de verarming van dezen bodem kan men aanvullen door bemesting en hem hierdoor weer vruchtbaar maken. Zoo wisselen in Indië groote gebieden met gering tot zeer gering voortbrengingsvermogen met gebieden van reusachtige plantenproductiviteit af.

De bevolkingsvraagstukken in het algemeen hiermede besprekend, zegt schrijver dat, naarmate de bevolking op aarde toeneemt, de plantaardige massaproductie zich meer en meer in de richting der tropen zal verplaatsen, een verplaatsing, die niet voor alle cultuurgewassen in gelijke mate geldt. De plantaardige voedingsmiddelen nagaande, zegt schrijver, dat vooral het zwaartepunt der vetproductie op aarde zich verplaatst in de richting van de tropen.

Bij koolhydraten-voedingsmiddelen is die verplaatsing niet zoo sterk op te merken, maar komt zij toch ook voor. Graan en meel worden nog wel meest in de gematigde luchtstreken voortgebracht, terwijl rijst en mais in de tropen heel wat menschen voeden. De suiker wordt nog het meest geproduceerd uit de rietsuiker der tropen. De cassave wordt reeds uit de tropen naar de koelere streken gezonden om den aardappel te vervangen of aan te vullen. En het vleesch in de gematigde luchtstreken wordt veel voortgebracht door krachtvoeder, dat de tropische gewesten leveren, zooals katoenzaadkoeken, aardnotenkoeken, soyaboonen- en sesamkoeken, enz.

Onze kleeding wordt veel verkregen door plantenvezels uit de tropen. De genotmiddelen thee, koffie, tabak en cacao, de geneesmiddelen als kina en coca, de gommen en harsen en bovenal de rubber, worden geleverd door de tropen. Tropische massa-producten zullen er noodig zijn in de toekomst, en Nederlandsch-Indië, dat die leveren kan, moet zich daarop voorbereiden.

In Indië zijn nog vele bodem- en klimaatstoestanden, die de gewesten geschikt maken voor de voortbrenging van allerlei massa-producten. Ook op de boschcultuur, op rotan vooral, wijst de schr. in het bijzonder. En de heer Mohr wijst op de gunstige ligging van Ned.-Indië voor den afzet. Een ring van afnemers ligt om Indië heen, waarvan verscheidene zelf nog tijden van krachtigen vooruitgang voor zich hebben.

Over Foeja.

In de *Nieuwe Rott. Crt.* lezen wij:

Over dit onderwerp is vaak geschreven. Maar menigeen die z'n leven onder de Indische tropen heeft doorgebracht zal heelemaal niet weten wat *foeja* eigenlijk beteekent.

Toch is het een van de interessantste dingen in de Indonesische beschavings-geschiedenis; iets, dat heel oud, zelfs antiek is en toch weer modern; iets waarmee in den tijd van het lompenpapier veel geld verdiend had kunnen worden.

In plaats van het onbegrijpelijke woord „foeja" zou men boven dit opstel heel deftig kunnen schrijven „praetextilia." Het foeja trad n.l. op in een tijd toen er — ten minste onder de tropen — geen textielwerk was, geen weverij en geen weeftoestel, geen katoen en geen linnen en natuurlijk ook geen zijde.

Hoe het toen in Europa gesteld was, weten we niet, omdat er geen doopceelen over die antieke dingen bestaan. Waarschijnlijk bekleedde men zich in dit werelddeel met dierenhuiden, waneer het koud was en beperkte zich bij warm weder tot een minimum van kleeding, wellicht een schaambedekking uit berkenschors, welk materiaal in het Noorden nog overal voorkomt en zelfs artistiek aangewend wordt.

Onder de heete tropen was het kleedingsvraagstuk minder „brulant"; kleederen gebruikte men er om de hitte te keeren, te schutten tegen zonneschijn en regen. Praktische eigenschappen, verder niets. Eerst bij meer beschaving en ontwikkeling der samenleving kwam het verlangen het grooter bezit door fraaiere kleeding te manifesteeren; door te pronken, precies zooals men in Zeeland den bruidschat van een meisje kan taxeeren naar de zilveren geldstukken, die ze als halsketting draagt.

Het begin van het Indonesische kleedingvraagstuk is al heel eenvoudig, iets echt uit het land der palmen, heusch nuchter. Men schutte zich bij zon- of regen-overvloed door een breed palmblad boven het hoofd te houden en daaruit ontwikkelde zich het gebruik om van gedroogde palmbladeren breedgerande hoofddeksels te maken.

Men reeg gedroogde bladeren te zamen tot matten, die als regenmantels dienst deden, tot pronkmatten als slaapplaats; met strooken palmblad

werd het hoofdhaar afgebonden en saamgeregen reepen dienden als schaambedekking.

Dat klinkt alles heel naïef, maar wie die pronkmatten uit Halmahera en Nieuw-Guinea kent, zal allerminst aan primitieve dingen denken. Zij zijn alleen in ethnografische musea te zien, inrichtingen, die een gemiddeld mensch helaas niet bezoekt. Deed hij het, hij zou ervaren, hoe er op dit bladwerk is gewrocht. Hoe het geborduurd, beschilderd, besneden, gevlochten en gebatikt is. De man zou zich verbazen door te zien, wat op dit primitieve materiaal onder primitieve verhoudingen al bereikt is en meer dan door boek of lezing zou hij leeren, dat schoonheidszin den mensch is ingeboren. Een hoogstaande sierkunst als bijv. de oude pronkmatten van Halmahera vertoonen, was strikt genomen, volmaakt overbodig, matten zonder die werkelijk hoogstaande versiering hadden even goed hun doel vervuld.

Uit bladwerk zijn ingenieuse dingen gemaakt, men denke slechts aan de vele hoofddeksels, die hun hoogtepunt vinden in de Rotineesche telangga's, waar ieder een hoofdbedekking in eigen stijl vlecht, simpel of rijk.

Maar kleeding, daarvoor was het niet te gebruiken.

Dus kwam men ertoe in tijden, die niet te dateeren zijn, door schorsbereide kleeding te vervaardigen.

Het idee zelf is heelemaal niet Indonesisch. Men ziet het aan de Laplanders en Finnen, die uit berkenschors allerlei kleeding- en gebruiks-voorwerpen vervaardigen.

Maar de verdienste van de Indonesiërs — of liever van de Maleisch-Polynesiërs — is geweest, dat ze het op schitterende wijze hebben verstaan, dit boomschorsmateriaal te verwerken.

Ook onze Europeesche boomen kunnen door een ingewikkeld proces in papier, in een verfijnd foeja veranderd worden.

Maar hoeveel wetenschap en techniek is er noodig geweest om te vinden, wat die natuurvolken op empirische wijze gevonden hebben.

Ons Indië is nu eenmaal een klein museum, een leerschool, voor wie lezen en leeren wil.

Eenvoudige schorsbereiding vindt men in enkele districten van Borneo. Men kapt bepaalde boomstammen en verwarmt deze boven een vuurtje, de schors wordt beklopt — men denke aan ons eikenhoutschillen — en wanneer de bast losgelaten heeft die van te voren is doorgesneden, worden twee helften te zamen gelegd en zoolang beklopt, tot er een eenigszins samenhangend geheel is verkregen. Daarna wordt het klopsel, in een aftreksel van vruchten of bladen gedoopt, afgedroogd. Dit dient om de bruine materiaalkleur eenigszins te bleeken, het verwerkte schorsmateriaal wordt helder bruin, is een homogene laag geworden.

Met houten kloppers wordt de schors bewerkt. Op Nias, dat „kultureel" lager staat dan Borneo, gebruikt men kloppers van steen, die hun doel — het samenvoegen der schorsmassa — beter vervullen.

De Papoea's, die evenmin in ontwikkeling te vergelijken zijn met de zeer intelligente Dajak's op Borneo, schillen den boombast en leggen dezen drie dagen te water te rotten.

Dit nu is een belangrijk fermenteer-proces dit gisten van de houtvezels, en het blijkt al dadelijk uit de produkten, dat de Papoea's, zoo onbeschaafd als ze heeten, in dit opzicht meer bereikt hebben dan de werkelijk hooger staande Dajak's. Zij maken heusch foeja, d.i. een soort papier, iets heel anders dan de vezelige massa, die de Dajak's gebruiken. Ze hebben het verstaan de schors op te lossen en tot een papierachtige laag te bewerken.

In Midden-Celebes is deze schorsbewerking weer geraffineerd ontwikkeld. Dat gaat altijd zoo in Indië, men vindt de ontwikkelingstrappen en ergens het hoogste, kan echter niet verklaren, waarom dáár juist het hoogtepunt gevonden moet worden.

Onder de lang verachte Toradja's wordt de schorsbereiding zelfs een soort industrie. Bij de woningen zijn soms extra klophutten gebouwd waar de vrouwen de boomschors bewerken.

Want het is heelemaal vrouwenwerk, zelfs het omhouwen en het schillen van de boomen — afgezien van groote exemplaren — geschiedt door vrouwenhanden.

Onze Europeesche kultuur heeft het katoentje in de binnenlanden van Celebes gebracht en het heeft de antieke foeja-kultuur gedood. *)

* * *

In een zijner jongste „*Memoires*" in *Het Vaderland* schrijft *Fabricius* o.a.:

Wonderlijk is wat voor een paar tientallen jaren den toen in Indië reizenden Tsadewitsj op de krokodillen-jacht is overkomen. De keizerszoon zou in de buurt van Priok gaan jagen. Krokodillen waren en zijn daar maar zat. Maar nu is het een eigenaardigheid bij krokodillen, dat ze alleen gedood kunnen worden, als men ze r a a k t; eerder heb je ze niet. Dat wisten de Nederlandsche ambtenaren, die den vorst op de jacht zouden vergezellen, ook wel en wijl zij een niet al te grif vertrouwen stelden in het zekere schot van den vorst op de lang niet gemakkelijke krokodillenjacht, loofden zij aan de inlandsche bewoners van een vriendelijk daar in de buurt gelegen dessa een premie uit, als er dien dag een paar krokodillen, het liefst een paar groote, zouden worden geschoten. De inlanders beloofden, dat het niet aan hen zou zijn te wijten, als zijne keizerlijke hoogheid platzak thuis kwam, en de wedana van de vriendelijke dessa rekende voor zichzelf al half en half op de zilveren medaille van de Oranje Nassauorde...

De groote dag kwam. De Tsadewitsj gleed in een smal prauwtje bijna geruischloos door het moeraswater in de ommelanden van Batavia, den vinger aan den trekker. Geen krokodil vertoonde zich. Overal verdwenen ze vóór de vorst in 't zicht kwam. De veronderstelling lag voor de hand, dat het respect dier beesten voor zijn keizerlijke hoogheid nog veel grooter was dan dat van de heeren van den jachtstoet.

Plotseling, om een bocht bij een boschje: twee krokodillen; reuzekanjers! Ze lagen zoo vast als een muur. Ik wil werkelijk niet bij de aristocraten in 't gevlij komen, maar het was precies alsof de dieren in ootmoed wachtten op de eer van een kogel uit den keizerlijken geweerloop. Eerbiedig wachtten zij af. Een enkele seconden later knallen twee schoten uit het dubbelloopsch jachtgeweer des vorsten.

Of de dieren gedood waren of alleen maar gewond, was in de eerste paar seconden niet te zeggen, maar de schoten moesten goed raak geweest zijn, want de beide krokodillen bleven liggen waar ze lagen! Met een zegevierenden blik zag de hooge jager om zich heen.

Haastig gleden de prauwen naar de plek waarheen het moordend lood gezonden was. Maar daar wachtte den jachtstoet een teleurstelling: de beesten waren nog springlevend! Geen schrammetje aan te bekennen! De kogels waren met speelsch vernuft er dwars overheen gegaan of (wie zal 't zeggen?) een paar meters te vroeg ingeslagen; dat zal wel nooit opgelost worden en op dat oogenblik kwam ook niemand op de gedachte om er een onderzoek naar in te stellen, want men stond voor een vraag van grooter belang en van geheel anderen aard: Hoe kwam het, dat twee geweldig groote, kerngezonde krokodillen, midden in de wilde, moerassige bosschen aan Java's Noordkust, niet de vlucht hadden genomen bij de nadering van het zonnebadrust-storend jachtgerucht? En hoe kwam

*) In de Toonkamers van „Boeatan", Heulstraat 19, Den Haag, zijn eenige mooie exemplaren van foeja-kleedingstukken te bewonderen en zelfs voor liefhebbers te koop. Red.-Com.

Aan de Leden van „Oost en West"

Het bestaan van het „Koloniaal Weekblad" is, dit behoeft geen betoog, een levensbehoefte voor Uw vereeniging.

Ten gevolge der heerschende malaise wordt het bestaan van genoemd blad bedreigd.

Op twee manieren kunt U het orgaan steunen:

1°. door de adverteerders, die Uw weekblad helpen financieren, met Uw inkoopen te bevoordeelen en daarbij den naam van het blad te vermelden,

2°. door Uw leveranciers aan te sporen in Uw orgaan te adverteeren, of door onzen reiziger bij Uw leveranciers een introductie te verschaffen.

Mogen wij op Uw medewerking in deze rekenen?

DE UITGEEFSTER.

het, dat deze twee verscheurende dieren, allebei volwassen en dus vertrouwd met de onbetrouwbaarheid des menschen, niet hun heil in het diepe water vlak naast hen zochten, nu een gansche stoet van die tweebeenige monsters zoo dichtbij kwam?!....

Men begreep, dat men hier voor niets minder dan een natuurwonder stond. Dat bleek dan ook het geval te zijn, want een nader voorzichtig ingesteld onderzoek wees uit, dat de beide krokodillen.... aan kettingen vastlagen!!

Voor de zooveelste maal kwam aan het licht, dat er tusschen hemel en aarde meer is dan wij menschen in onze schoolsche wijsheid kunnen doorgronden. Vast staat alleen, dat de hulpvaardige inlanders van de vriendelijke dessa in dat historisch oogenblik meer Nederlandsche verwenschingen dan harde rijksdaalders naar hun ingenieuze hoofden kregen geslingerd en dat de volijverige wedana géén zilveren medaille van de Oranje Nassau-orde heeft ontvangen.

Persoverzicht uit de Indische Bladen en Tijdschriften.

UIT DE EUROPEESCHE PERS.

Verschillend standpunt.

Kern van het debat in den Volksraad bij de algemeene beschouwingen over de begrooting voor 1924 was, volgens het *Soer. Hbl.* van 30 Juni, de gedachtenwisseling tusschen den heer *Engelenberg*, den leider van den P. E. B., en den regeeringsgemachtigde voor algemeene zaken, mr. *Schrieke*. Er bleek tusschen den P. E. B.-leider en de Regeering, zoo al niet een verschil *in beginsel*, dan toch wel *in de practische toepassing* te bestaan. Het blad geeft de van weerszijden aangevoerde argumenten in extenso weer. De heer Engelenberg sprak in eersten termijn *o.m.* als volgt:

Wij betreuren het, dat deze spoorwegstaking gekomen is; want het kan niet missen, er is verbittering gewekt, er zijn nieuwe kiemen van vijandschap gestrooid geworden, doordat velen in de misère zijn geraakt door noodzakelijk ontslag. Dit ontslag was noodig, er moest met voortvarendheid worden opgetreden. Zoo was het optreden van de Regeering nu goed. Beslist en krachtig. *Maar beter nog zou het zijn, indien vroeger even beslist was opgetreden, vóór de staking, vóór de beroering der gemoederen.*

Al te groote liberaliteit tegenover opruiïng leidt tot verstoring van de rust en de geweldmaatregelen, die dan onvermijdelijk zijn, verwekken wrok en verbittering, die jarenlang nawerken en den toestand waarlijk niet verbeteren. Waar de Regeering eerlijk en naar beste weten handelt, daar kan zij gerust gestreng zijn; dit wordt aanvaard, overal, in het leger, op de vloot, in de maatschappij, op school. Dit veroorzaakt geen wrok, geen vijandschap. Deze opmerking sluit zich aan bij die, welke werd gemaakt ten aanzien van de discipline, welke gehandhaaft behoort te worden in het ambtenarencorps. De staking was geen economische staking. Wrok, verbittering tegen het gourvernement is daarvan het *Leitmotiv*, niet de intrekking van den duurtetoeslag, al wordt dat ook op den voorgrond geschoven. Wrok, verbittering werden gekweekt, al jaren lang. Hoe ziet de massa nu deze staking?

De Inlandsche opvatting is, dat men hier te doen heeft met een opstandigen aanvoerder, die zich met het gouvernement durft te meten. De strijd tusschen hem en het gouvernement duurt reeds lang; zijn aanhangers vermeerderen gestadig. Het is een strijd dien de Javaan volkomen goed begrijpt.

De lankmoedigheid van de Regeering vestigde bij de volgelingen den indruk, dat zij eigenlijk bevreesd was voor Semaoen. Jaren lang werd getracht tot een vergelijk te komen; besprekingen, overleg, enz., nog eens besprekingen, overleg; wanneer men het geheele verloop nagaat — alles zoo Westersch en on-Inlandsch mogelijk — dan begrijpt men, dat de V. S. T. P.-er en iedere man uit het volk, die belangstelling heeft, den indruk moest behouden uit den ganschen gang van zaken: het gouvernement durft geen afdoende maatregelen te nemen.

De heer E. wijst er vervolgens o.m. op, dat er meer dergelijke momenten in onze geschiedenis in Indië geweest zijn, momenten van vrees, van twijfel, van aarzelen, en besluit:

Was de staking uitgebroken op het door Semaoen zelf gekozen tijdstip, hadden sympathiestakingen zich geopenbaard onder het post- en telegraafpersoneel, onder het Inlandsche personeel op de suikerfabrieken, waren rietbranden aangestoken geworden, dan had de verzetsbeweging er heel wat anders uitgezien. Nogmaals, men vergete niet, dat het moment niet gunstig was voor de actie. Dit is dus het typische van de beweging, dat zij werd aangevoerd door een man, die haar lang van te voren met zijn staf en met volharding had georganiseerd. Bij de stroomingen, welke de in vele opzichten nog feodale massa raken, zullen wij vaak opmerken, dat het minder denkbeelden dan personen zijn, die de beweging beïnvloeden. Bij de S. I. is het Tjokro-Aminoto, bij de V. S. T. P. en de roode S. I., Semaoen.

Mr. *Schrieke* antwoordde hierop:

Toen de aanvoerder door de arrestatie aangevallen was geworden, moest er op geantwoord worden door een tegenaanval, dat was de staking. Daartoe moesten nu de V. S. T. P.-propagandisten reizen naar het S. S.- en andere spoorweg-personeel, om hen tot den tegenaanval te brengen. Maar bij dit personeel ging het niet om beginselen, was het niet te doen, om uit de misère van onvoldoende loonen te geraken. Men wilde wel staken, wanneer de aanvoerder de volgelingen tot de overwinning aanvoerde. Maar dit was niet het geval. Het werd spoedig duidelijk, dat het gouvernement het was. Velen van die stakers hebben zich eenvoudig op sleeptouw laten nemen en er zijn er heel wat, die er nu spijt van hebben. *Als de stakingswetten er eerder geweest waren, dan had de zaak geringeren omvang genomen.* Nu is de schade te groot geweest en tal van menschen zijn hun middel van bestaan kwijt geraakt. Dus wat wij aanschouwd hebben bij deze staking t.a.v. het meegaan van de massa is, dat de stakers warm werden gemaakt, dat zij werden herinnerd aan hun belofte om, wanneer Semaoen werd gearresteerd, mede te zullen doen. Daarna waren zij maloe en bang, om niet mede te doen.

Te laat is de Regeering opgetreden naar het oordeel van den heer Engelenberg. Spreker citeert vervolgens het eerste gedeelte van de rede van den heer E. en vervolgt:

Deze critiek van die zijde heeft de Regeering bepaald leed gedaan, *want zij raakt de door haar voorgestane politiek in het hart.* Zeker, de Regeering had bijtijds kunnen ingrijpen, maar slechts op één wijze: door den heer Semaoen intijds te interneeren. Dat zij hiertoe niet is overgegaan, vindt zijn oorzaak niet in een antwoord op de vraag, of er gevaar voor staking was of niet, maar in het algemeene richtsnoer der regeeringspolitiek zelf.

Sedert jaren heeft het Nederlandsche gezag in Indië zich met ernst gezet aan een opheffing der bevolking, aan haar opvoeding in de richting van meer vrijheid, de omzetting van den voogdijstaat in den rechtstaat. Deze richting is algemeen als de juiste aanvaard. Maar zij stelt voor haar welslagen, dat de Regeering de bevolking in al haar geledingen met vertrouwen tegemoet treedt; dat zij, waar mogelijk, aan de Inlandsche beweging vrijheid laat; en dat ook, waar zich stroomingen voordoen, die de Regeering verkeerd acht, aan het maatschappelijke lichaam tijd en gelegenheid worde gelaten, om zelf het tegengift voort te brengen. *Eerst,*

waar zich acuut gevaar voor het algemeen welzijn voordoet, daar grijpt de Regeering in. Zeker, een zoodanige gedragslijn brengt haar eigenaardige bezwaren mee. Zij vraagt van de Regeering en haar organen veel zelfbeheersching, zij loopt gevaar bij sommige deelen der maatschappij, voor wie de vrijheid een nog onbegrepen goed is, te worden misverstaan, en zij brengt risico's mede, als gevolg van het vertraagde regeeringsingrijpen, die een consequent voorkomen van alle gevaar niet heeft. Alleen die risico's moeten worden aanvaard, omdat een consequent voorkomen zonder het minste perspectief is en in de maatschappij een spanning veroorzaakt, die tot explosie moet leiden. Daartegenover werkt het laten van vrijheid, voor zoover dit maar eenigszins mogelijk is, opvoedend.

De heer *Engelenberg* repliceerde en concludeerde ten slotte dat hij principieel geen verschil ziet in zijn opvatting met die der Regeering. Het verschil gaat over het tijdstip van het ingrijpen. En daarbij houdt hij zich aan de beproefde leer: *Beter voorkomen dan genezen.*

Mr. *Schrieke* gaf hierop het volgende antwoord: Overgaand tot de concrete spoorwegstaking ontmoet ik allereerst den heer Engelenberg, die omstandig heeft stil gestaan bij het punt, dat hem en de Regeering verdeeld houdt.

Van die toelichting heeft de Regeering met genoegen kennis genomen, niet omdat daaruit zou blijken, dat de heer E. bekeerd is, dat is niet het geval, maar wèl, omdat blijkt, dat het verschil van inzicht tusschen den geachten spreker en de Regeering niet zoo groot is, als de Regeering oorspronkelijk dacht.

Met het beginsel der Regeering kan de heer E. meegaan. Verschil bestaat over de vraag, of het oogenblik tot ingrijpen voor de Regeering in — laten wij zeggen — Maart j.l. al gekomen was. De heer E. zegt met overtuiging: „Ja", en de Regeering met evenveel overtuiging: „Neen".

Zeker, zij had aanwijzingen voor het verderfelijke karakter van de actie van Semaoen, en dus was zij waakzaam. Maar waren die aanwijzingen voldoende? De Regeering kan tegenover de vraag een andere vraag stellen: Wanneer de Regeering in Maart reeds had ingegrepen, zou dan in wijden kring de onvermijdelijkheid van den maatregel algeheel zijn ingezien? Thans is voor ieder de sluier van de gevoerde actie afgenomen; thans is onweerlegbaar gebleken, dat een krachtige maatregel onafwendbaar is. En juist dit beschouwt de Regeering in dit stadium van ontwikkeling van de hoogste waarde.

Atjeh en Onderhoorigheden. De Bestuursoverdracht.

Op 20 Juni had te Koeta Radja,, volgens het Hbl. *van A. en O.*, in de gouverneurswoning de openbare bestuursoverdracht plaats aan den nieuwbenoemden gouverneur, den heer *A. M. Hens.*

Nadat alle aanwezigen door den wnd. gouverneur, den heer Caron, en kolonel Mazee aan den gouverneur waren voorgesteld, nam de heer *Caron* het woord.

Spreker wierp een korte terugblik op de bestuursjaren van gouverneur Van Sluys en bracht diens Atjehsch bestuurscrédo in herinnering, ontvouwd bij zijn optreden en installatie.

Is in het afgeloopen bijkans vijfjarig tijdvak een gedeelte dezer wenschen werkelijkheid geworden? vraagt de heer Caron. Zonder twijfel! is zijn antwoord.

Alvorens nader daarop in te gaan moet spreker twee oorzaken memoreeren, welke zwaar remmend op den wederopbouw gewerkt hebben; n.l. de Novemberdagen van 1918, welke een opleving van revolutionnaire en anti-Nederlandsche tendenzen ter de Noordkust tot gevolg hadden, welk gevolg later door tijdig ingrijpen en leiding geven, niet tot een calamiteit werd, en de „malaise". Wel is waar leed Atjeh als agraarland niet zooveel als andere streken van onzen archipel, maar ook hier werd de depressie diep en ernstig gevoeld.

Wanneer, vervolgt de heer Caron, ondanks dit alles in Atjeh gedurende al dien tijd volkomen rust heerschte en de bevolking allerwege hare economische positie stevigde, dan mag dit zeer bevredigend genoemd worden. Verschillende onverzoenlijken, nog in de wildernis rondzwervende bendeleiders met meer of minder aanhang, meldden zich. De landbouw, vooral de rijstbouw, nam een groote vlucht, zoodat ook in den slechtsten en donkersten tijd aan voedselschaarschte hier geen nood heerschte en de voedingstoestand van mensch en vee goed bleef.

Het belastingsysteem werd gewijzigd of verhoogd. De middelen vloeiden belangrijk ruimer, dank zij de betere economische positie van het volk.

De zoo weinig geliefde heerendiensten werden door een afkoopgeld allerwegen afgeschaft, behalve in de Gajoelanden, waar de primitieve goederenhuishouding der bevolking zulks niet wenschelijk maakten.

Zooveel mogelijk werd in aansluiting met een beter georganiseerde rechtspraak, de bevolking meer vrijheid van beweging gegeven. De gehate pasbepalingen bij reizen verdwenen. Een ruim opgevatte wegenpolitiek steunt ongetwijfeld den economischen opbouw, terwijl het mechanisch verkeer zich sterk uitbreidde. De spoorwegverbinding met Medan ten slotte kwam tot stand.

Ook voor de algemeene gezondheidstoestand werd veel en succesvol werk gedaan. De framboesia- en leprabestrijding werden ter hand genomen, de framboesia verdween voor een groot deel.

Thans zullen te Sabang eerlang de eerste krankzinnigen in Atjeh zelf behoorlijk verpleegd worden, ook dit succes werd na moeitevolle en taaie volharding, ondanks de zeer noodige groote bezuiniging, verkregen.

De hoofden werden, waar mogelijk, gesteund en geleid en reeds kan Atjeh streken aanwijzen waar de zelfbestuurders hun werk als in een ontvoogd gebied verrichten. Dit nog wel in een zeer klein aantal, doch alle begin is moeilijk, en het slagen van de poging, zij het bij hoogst enkelen, geeft gegronde hoop voor de toekomst. De opleiding van deze hoofden in het land zelve, kon nu ter hand genomen worden, dank zij het openen van een Mulo-school en particulier internaat hier ter stede.

Het gewone volks- en lager onderwijs breidde zich snel en sterk uit, en wat vooral opvalt is, dat op vele plaatsen meisjes tusschen de jongens in, op de schoolbanken zitten en dat althans in de eerste levensjaren de tegenzin der bevolking in coëducatie aan het afnemen schijnt. Het krachtige deel van de bevolking: de Europeesche landbouw, handel en industrie werd, waar mogelijk, gesteund; vooral voor den handel wierp het ingrijpen goede vruchten af; van sensationeele gebeurtenissen bleef men hier vrij. Atjeh, het zij hier gememoreerd, kan niet anders dan sterk gebaat worden bij het invloeien van Westersch kapitaal en daadkracht. De autonomie der zelfbesturen werd nader geregeld en verwacht mag worden, dat de ontwikkeling normaal haar gang zal gaan. In de gemeenten met gemengde bevolking werden mede de beheerscommissiën der gemeentefondsen van meerdere bevoegdheden voorzien, wat tot gevolg had een sterke aangroeiïng van middelen, en dus bemoeienis der fondsen in de publieke zaak.

Het ergste van de malaise hebben we ongetwijfeld gehad; de donkere wolken vertoonen weer allerwegen zilveren randen. De Europeesche landbouwindustrie leeft weer op, de productenprijzen stijgen weer, zoodat de exportproducten weer geld in het land brengen en daarmede den handel weer leven ingeblazen wordt.

De heer Caron sprak vervolgens een persoonlijk woord van weerdeering tot den gouverneur en droeg het bestuur van het gewest Atjeh en Onderhoorigheden ten slotte over.

Daarna hield de gouverneur *Hens* een rede.

Spreker achtte het te betreuren, dat de gouverneur Van Sluys, gedwongen door treurige familieomstandigheden, zich genoopt heeft gezien, ontheffing uit zijn ambt te vragen, een ambt waarin hij met zooveel succes is werkzaam geweest, dat zoo juist getuigd mocht worden, dat zonder twijfel een gedeelte der door hem bij de aanvaarding van zijn ambt uitgesproken wenschen zijn vervuld; hoe dit aftreden dan ook te betreuren is, hetgeen door hem verricht werd zal het den opvolger gemakkelijker doen zijn daarop voort te bouwen.

Spreker heeft met zeer groote instemming dan ook de woorden van den heer Caron aangehoord.

Waar den heer Hens het gewest niet uit persoonlijke ondervinding bekend is, kan hij slechts in het algemeen aangeven de richting, waarin hij hoopt dat bestuur te mogen voeren. Zijn bestuur zal gericht zijn op:

Consolidatie van hetgeen verkregen werd en verder voortbouwen op de grondslagen door zijn voorgangers gelegd.

De rust, orde en gezag, die thans in het gewest heerschen, handhaven met alle kracht die in hem is en waken tegen alles wat een en ander in gevaar kan brengen; pogingen om de bevolking door misleidende leuzen van de wijs te brengen, zal hij niet toelaten.

Met medewerking der Atjehsche volkshoofden en bevolking arbeiden aan de economische vooruitgang van het gewest, opdat weer eens gesproken moge worden van een welvarend Atjehsch volk, een taak, waarbij de medewerking van andere takken van dienst, handel en industrie en den grooten landbouw, niet ontbeerd kan worden.

Door verzorging van het onderwijs der bevolking, die ontwikkeling bijbrengen, welke zij noodig heeft om economisch sterker te worden.

Zoo gaarne zou spr. hieraan toevoegen „het nemen van maatregelen ter ontwikkeling van het Inlandsch gemeentewezen". Als resident van Palembang heeft spr. in dat gewest de Inlandsche gemeente mogen invoeren en heeft hij die invoering een „zegen" genoemd, niet alleen omdat daardoor den volkshoofden en bevolking een juist begrip van rechten en verplichtingen in eigen gemeente wordt bijgebracht, maar vooral ook omdat daarbij zoo juist wordt aangegeven in hoeverre het bestuur zich heeft te onthouden en slechts leidend en raadgevend heeft op te treden.

Spr. zal zich echter eerst van de toestanden op de hoogte moeten stellen teneinde uit te maken of in deze richting in dit gewest iets te bereiken is.

De heer Hens doet, om die taak te vervullen, een beroep op bestuursambtenaren, officieren, Atjehsche Zelfbestuurders en Volkshoofden, en ambtenaren van andere takken van dienst, en hoopt in de gelegenheid te worden gesteld steeds handel, industrie en den grooten landbouw te kunnen steunen, overtuigd als hij er van is, dat hun bloei de welvaart van land en volk ten goede moet komen.

Hierna verklaart de heer Hens het bestuur over het gouvernement Atjeh en Onderhoorigheden te hebben aanvaard.

Batavia's patih benoemd tot regent.

Bij het bericht der benoeming van den heer *raden Mohamad Achmad* tot regent van Koeningan teekent de *Java Bode* o.m. aan:

Een alleszins verdiende onderscheiding. De patih, die het eindexamen H. B. S. en het groot-ambtenaars-examen in Indië afgelegd heeft, behoort, naar wij vernomen hebben, tot de besten onzer hoogste Inlandsche ambtenaren. Hij is Soendanees van geboorte en getrouwd met de zuster van den bekenden regent van Serang, den heer Djajadiningrat. Hij is een loyaal ambtenaar, zoodat zijn benoeming tot regent een in alle opzichten gelukkige mag worden genoemd.

Verkoop van warangan in Indië.

In het *A. I. D. de Pr. B.* vestigt de heer *Buning* de aandacht op den onhoudbaren toestand, dat op de pasars in Indië verschillende vergiften verkrijgbaar zijn, terwijl het bij de wet aan de apothekers verboden is geworden, zonder recept van den geneesheer, vergiften aan het publiek te verkoopen. In bijna elke Chineesche toko van ijzerwaren of bouwmaterialen is het erts arseenkies of warangan in elke gewenschte hoeveelheid verkrijgbaar. De verleiding om in dit gevaarlijke erts handel te drijven is bijzonder groot.

Volgens schrijver dient de warangan, welke voor ieder op de pasars verkrijgbaar is, voor de consumptie of ter verdelging van mensch en dier. Het antwoord, dat men in elke toko ontvangt op de vraag, waarvoor het erts in Indië gebezigd wordt, luidt dan ook steeds: voor het vergiftigen van de krissen, het verdelgen van ratten en voor de fabricage van geneesmiddelen. Er wordt in Indië voor minstens 20 ton van dit vergif geïmporteerd. In Indië wordt het veel gewonnen als afval-product der goud- en zilvermijnen.

Schr. vervolgt: In Europa, zoowel als in Amerika, bestaan bijzonder strenge wetten en wordt staatstoezicht vereischt bij de exploitatie en den verkoop van arseenkies, zoodat voor de winning en fabricage van arseenproducten bijzondere concessie-voorwaarden gelden, daar de in de lucht ontsnappende arseengassen de vegetatie op honderden meters afstand der fabriek vernietigt en vooral bijen en ganzen door deze dampen gedood worden. Laten wij hopen, dat de Indische Regeering door een flinke razia te houden en door inbeslagneming der arseenertsen in de verschillende toko's, aan den bestaanden vrijen handel in vergiften paal en perk weet te stellen.

UIT DE INLANDSCHE PERS.

De Koffiediefstallen op Java.

Aan een uitgebreiden koffieaanplant op Java zitten nu eenmaal de voor den Javaan niet onvoordeelige koffiediefstallen vast.

Deze vindt den drank van koffie een smakelijk artikel en hij heeft er nooit iets ernstigs in gezien of bij het werken als daglooner in de koffietuinen, om, bij het gaan langs de koffietuinen, andermans rijpe koffieboonen te plukken en zich toe te eigenen.

Die toestand is algemeen bekend.

Maar naast die kleine gapperijen, bestaat ook den koffiediefstal met opzet, waarbij de boonen in ontvangst worden genomen door handlangers, die er een handelsartikel van maken en op die wijze belangrijke geldelijke schade toebrengen aan de eigenaren der koffieplantages.

Die dagelijks toenemende koffiediefstallen, hebben, volgens de gegevens, voorkomende in de „Sindar Sumatra" van 31 Maart 1923 het meest plaats in de Residentie Kediri, in de nabijheid van de Kloet en het Kawigebergte en in het Besoekische in de buurt van de Yang en Idjengebergten.

Die diefstallen namen zulk een omvang aan dat de Europeesche planters, in samenwerking met het Bestuur, tal van regelingen troffen, welke steeds hierop neerkwamen dat het aantal aanwezige politiedienaren werd versterkt.

De toestand verbeterde dan wel eenigen tijd, doch als de politie ook maar eenigszins blijk gaf van te zwakke actie, dan traden de koffiedieven al spoedig met verhoogde werkzaamheid weder op.

De algemeene meening is dat die toestand is ontstaan na de intrekking van het vroeger op Java bestaan hebbende passenstelsel, hetwelk, zoowel aan de planters als aan het Bestuur, aanleiding heeft gegeven tot het betoogen van de wenschelijkheid om dat stelsel weder in te voeren en in toepassing te brengen.

Behalve het aanzienlijk geldelijk verlies dat geleden wordt tengevolge van de koffiediefstallen op groote schaal, wordt aan den aanplant zelve ook nog groote schade toegebracht.

De dieven kiezen niet bepaaldelijk de oudste

of jongste boonen uit, doch zij gappen naar willekeur wat zij krijgen en medenemen kunnen om die hoeveelheid op eene veilige plaats in het bosch te verbergen.

Op die plaats is wel materiaal aanwezig om de koffieboonen te branden, doch in het algemeen brengt men het gestolen goed naar de handlangers die het zaakje dan wel verder afwikkelen.

Het zal wel niet noodig zijn te verklaren, zegt de schrijver, dat in die streken waar de koffiediefstallen op te overmoedige wijze plaats vinden, de district- en desabesturen zich aan plichtverzuim schuldig maken, want, als die autoriteiten de de oogen goed openhouden dan kunnen zulke koffiediefstallen in het groot onmogelijk plaats vinden, zonder dat daarvan iets uitlekte.

Het is wel bekend dat het ontvangen van een aandeel in den buit, den inlandschen autoriteiten in het geheel niet onaangenaam is, en dat de kongsievorming, onder die omstandigheden, niet het middel is om den clandestienen koffieroof tot klaarheid te brengen.

De inlandsche politiehoofden in de lagere rangen, staan reeds jaren lang bij de koffieplanters onder de verdenking van het feit, dat hunne inkomsten uit de koffiediefstallen niet gering zijn.

Ook hebben de planters sommige lagere inlandsche politiehoofden als bewakers van koffietuinen aangesteld, doch de uitkomsten waren teleurstellend.

Voorts zijn de dieven dikwijls zeer overmoedig.

Een toezichthoudende Javaansche tuinopzichter wordt, als hij handelend optreedt, somtijds met geweerschoten begroet, terwijl het reeds is voorgekomen dat een administrateur eener koffie-onderneming verklaarde geen onderzoek te durven instellen naar den inhoud van medegevoerde zakken, waarin gestolen koffieboonen, uit vrees voor een gezamenlijk opdringen der daders.

Het verlangen naar de invoering van de wijze van het vroegere koffievervoer, n.l. gedekt door passen, laat zich wel verklaren, doch, volgens de meening van den schrijver, moet men niet verwachten dat andere belanghebbenden vrijwillig daartoe zullen overgaan, zonder te overwegen dat uit den uitgebreiden koffiehandel ook de kleine Javaansche tuinders belangrijke winsten trekken.

Wanneer iemand verplicht wordt een pas voor het vervoer aan te vragen, dan kan, althans als het onderzoek ernstig wordt opgevat, gemakkelijk de hoeveelheid en de eigendom worden vastgesteld; ook mag men aannemen dat het zeer moeilijk zal zijn stille winsten met den clandestienen koffieverkoop te behalen, doch wil men dien clandestienen handel den kop indrukken dan zullen de handelaren en koffieverkoopers geen andere koffie in voorraad mogen hebben dan die, welke gedekt is door een pas.

Verder moet men zich van het aan banden leggen der vrijheid van beweging niet te groote uitkomsten voorstellen, waar het, zooals bekend is, op Java zoo moeilijk is een voldoend en geschikt politiecorps te onderhouden.

In Banjoewangi bijv. is de veldpolitie slechts 16 man sterk, terwijl van het Inlandsche element geen hulp is te verwachten, met het gevolg dat de administrateurs van de koffie-ondernemingen met groote kosten een eigen politie onderhouden.

Op eene onderneming in Besoeki werd voor die bijzondere bescherming in het jaar 1920 de som van *f* 1200 en in 1921 *f* 1326 betaald.

Men moge deze uitgaaf niet belangrijk vinden, hij is toch in elk geval eene die tot het Bestuursressort behoort.

De assistent-resident van Banjoewangi heeft het voorstel gedaan het koffiebedrijf onder contrôle te brengen in den vorm van het aanleggen en bijhouden van registers, waarin voorkomen de vermoedelijke opbrengst en de werkelijke opbrengst van den oogst en de afgegeven passen van vervoer volgens een vastgesteld model.

De aan de groot- en kleinhandelaren afgegeven passen bevatten den datum van afgifte, de hoeveelheid vervoerende koffie en den naam van den kooper enz.

UIT DE CHINEESCHE PERS.

De Chineesche Vrouw.

I.

Dit hoogst belangrijke en lang niet gemakkelijk te behandelen onderwerp geniet reeds geruimen tijd de belangstelling van de Chineezen in Ned.-Indië, hetgeen o.m. blijkt uit het feit, dat nagenoeg in elk Maleisch-Chineesch Nieuwsblad de aandacht van de lezers wordt gevraagd voor de verbetering van het bestaan der Chineesche vrouw, dat zoovele zwakke punten aanwijst.

Die drang tot verbetering trad op den voorgrond sedert de vrouw in China, Japan en in Ned.-Indië de Vrouwenbeweging, welke in Europa en in Amerika met zekere uitkomsten heeft plaats gevonden, met aandacht had gevolgd. Bovendien wilden zij bij het streven der mannen naar vooruitgang niet achter blijven.

De heer Hok Gan schrijft in de „Pewarta Soerabaya" van 12 April 1923 ten dezen aanzien, dat, zijns inziens, elk streven naar vooruitgang zijne goede zijde heeft, zoowel voor mannen als voor vrouwen, doch dat in aanmerking genomen het feit, dat ieder ras zijn eigen beschaving heeft, waarmede rekening moet worden gehouden, elke verandering maar niet terstond kan worden aanvaard.

Er is eene Oostersche en eene Westersche beschaving, terwijl in de eerstgenoemde de Chineesche is opgenomen, die zeker tot de beste mag worden gerekend.

Zij, die daarvan goed op de hoogte zijn, zullen dan ook niet zoo dwaas zijn, om, al wat de Westersche beschaving biedt, terstond na te volgen.

Naar schrijver's meening, is het eene groote fout van de moderne Chineesche vrouw, dat zij den weg tot ontwikkeling volgt, welke wel geschikt is voor de andere rassen, doch niet voor haar eigen ras, omdat zij nu eenmaal eene andere beschaving heeft en anders is.

Bij de Chineezen op Java, waar zoovele oude Chineesche geslachten wonen, kan men als het ware dagelijks waarnemen, hoe de oude Chineesche instellingen en gebruiken voor de Westersche overboord worden geworpen en zeker niet het minst door de Chineesche vrouw, niettegenstaande de sterke tegenstellingen tusschen beiden.

Het levensbestaan der Chineesche vrouw besprekende, moet men daarbij onderscheid maken tusschen het jonge meisje en de gehuwde vrouw.

In het eerste geval woont zij bij hare ouders, in het tweede bij haar man.

Als jong meisje heeft zij zoo goed als geen omgang met anderen.

Zij geniet eenig onderwijs, werkt wat in huis en voor het overige moet zij op haar zelf passen.

Het huwelijk brengt haar in een geheel anderen toestand.

Dan is er wel omgang met anderen en wordt van haar beschaving en kennis van de Chineesche gebruiken verlangd.

Zij moet, wil haar geen verwijt treffen, al het huiswerk doen en het huis netjes in orde houden, doch de praktijk geeft zoo menigmaal iets anders te zien.

Verkwisting in den vorm van het aankoopen van preciosa's, het op zijde zetten van den zedelijken steun van den man en het zoek brengen van veel waardevollen tijd met het baccaratspel, noemt de schrijver de ziekten van de moderne Chineesche vrouw.

Het hazardspel heeft wel is waar te allen tijde bestaan, doch daaraan was vroeger toch niet zulk

een gevaar verbonden, omdat men toenmaals dobbelde als er geld over was.

Het verlangen naar bezit van preciosa's was evenwel ook toenmaals bij de Chineesche vrouw zóó sterk ontwikkeld, dat zij dikwijls haar schoonheid er voor verkocht, met al de gevolgen daaraan verbonden.

Niet minder groot is het gevaar dat, als de Chineesche vrouw gewoon is geraakt haar tijd zoek te brengen met praatjes, de geheele huishouding wordt vergeten en het beschikbare geld onnuttig wordt verteerd, terwijl, als de speelduivel beslag op haar tijd heeft gelegd, aan den arbeid niet meer wordt gedacht.

Is de Chineesche vrouw dus niet op een dwaalweg, vraagt de schrijver?

Het volgen en het houden van den naam van den man, was te allen tijde steeds een der hoogste plichten van de Chineesche vrouw.

De moderne Chineesche vrouw geeft daaraan ten onrechte het karakter alsof de Chineesche wet aan de vrouw bepaaldelijk vrees voor den man voorschrijft.

Ook neemt hij waar, hoe, in het bijzonder de Westersche vrouw zich in haar vrij bestaan ontplooit. Voor de moderne Chineesche vrouw zijn dat voldoende redenen om zich opstandig te toonen tegenover haar echtgenoot.

Waar de Chineesche vrouw, bij het hoog houden van den naam van den man, toch ook de voordeelen daarvan geniet, kan zulk een gedragslijn nooit foutief zijn.

Zij behoeft niet schuchter te zijn bij het volgen van den Echtgenoot, waar de Chineesche wet gebiedend voorschrijft dat dat volgen alleen verplichtend is, wanneer op handel en wandel van den man niets te zeggen valt.

Gesteund door de Wet, die mannen en vrouwen gelijkelijk beschermt, kan zij bij een al te willekeurig optreden van den Echtgenoot, toch altijd nog handelen en veranderen, zooals haar belang dit voorschrijft.

Haar opstandig optreden tegen den man is een bron van twist in het gezin; en zeker niet in het minst met hare schoonouders, wanneer deze zich partijstellen voor hun zoon.

(Wordt vervolgd).

LITERATUUR-OVERZICHT.

Een negerprins ingen. bij het Mijnwezen in Ned.Indië.

Onder dit opschrift bevat het Juli-Nr. van De Mijningenieur het navolgende bericht (blijkens het slot ontleend aan een oud dagboek).

„In de maand September 1850 werd tot buitengewoon aspirant-ingenieur bij het Mijnwezen in Ned.-Indië benoemd Aquasie Boachi, zoon van den koning van Assantee, in de binnenlanden der Goudkust (W. Afrika). Achtereenvolgens hadden Koning Willem I en Koning Willem II de zorg voor de opvoeding van dezen negerprins, die op jeugdigen leeftijd door den eersten Oranjevòrst naar Nederland was gebracht, op zich genomen, doch Koning Willem III wenschte daar mede niet voort te gaan, waardoor die zorg op het Departement van Koloniën werd geschoven. Nadat Boachi te Delft op kostschool was geweest werd hij bij de oprichting van de Koninklijke Academie als student ingeschreven, doch hij moest in het tweede jaar de studie reeds opgeven, daar hij wiskunde, physica en chemie niet kon volgen. Men besloot toen het jonge mensch op te leiden voor de goudwasscherijen in eigen land en zond hem daartoe naar Freiberg, waar hij de colleges van Prof. B. von Cotta moest volgen. Ook daar vlotte het met de studie niet en bovendien wilde Boachi niet naar zijn eigen land terugkeeren.

Na deze „opleiding” volgde zijn benoeming tot buitengewoon aspirant-ingenieur en behoorde hij tot de vijf eerste mijningenieurs, die in 1850 de wetenschappelijke staf van het Mijnwezen in Ned. Indië vormden. Hij werd benoemd op geheel dezelfde voorwaarden als de andere mijningenieurs, met dat onderscheid echter dat hij nooit Chef van het Mijnwezen zou kunnen worden. Hoewel hij ten eenenmale ongeschikt bleek voor het hem opgedragen werk bleef Boachi jarenlang in zijn betrekking gehandhaafd.”

We vestigen in verband met het bovenstaande de aandacht op de pas verschenen 5e Aanvulling op de Encyclopaedie van Ned.-Indië, waarin een zeer waardeerend artikel voorkomt over dienzelfden Ashantijnschen prins (overleden te Buitenzorg den 9en Juli 1904). „Het oude dagboek” stelt blijkbaar dezen zeer begaafden en gezienen persoon in een veel te ongunstig daglicht.

Algemeen Landbouwweekblad voor Ned.-Indië.

Hoofdzakelijke inhoud van No. 52. Tuinbouw ter Oostkust van Sumatra, door J. A. Bange. — Enkele beschouwingen over oculaties, door Dr. Cn. Bernard en Dr. A. Steinmann. — Over eenvoudige krachtinstallaties, door M. Schröter. — De bestrijding van mijten in thee en kina. — Ploegen voor den kleinen landbouw en het ploegen in Indië, door F. Kindt. — Rubbercultuur op de Philippijnen, door J. M. — De bemesting van koffie in Britsch-Indië. — Een excursie naar het getah-pertjaland (Boven-Bilavlakte), door J. A. Lörzing.

Indië. Geïllustreerd Weekblad.

Afl. 19. Kunst en kunstvaardigheid in Indië (vervolg), door N. — Een en ander over het verkeerswezen in Noord-Midden-Java (vervolg), door L. A. Petten. — Eenige mededeelingen over de bewoners van het eiland Frederik Hendrik (Nieuw-Guinea), door Dr. P. Wirz.

Uit het jaarverslag der Javasche Bank.

Het jongste jaarverslag der Javasche Bank constateert een tegenstelling tusschen de verdere ontwrichting van het economische leven in Europa en de voortschrijdende welvaart van Indië, van cultures en export, die een verdere verbetering van alle onderdeelen van het economisch leven in Indië teweegbrengen. De wereld blijft Indische producten noodig hebben, een feitelijke stagnatie gedurende de crisis is nooit geconstateerd; de prijsstijging is waarschijnlijk veroorzaakt door intering van voorraden. Intusschen blijft de mogelijkheid bestaan van benadeeling van den Indischen handel en cultures door verwarring in Europeesche consumptie-centra.

De werkeloosheid is in Indië onbeteekenend. Het belang van enkelen moet lijden ten bate van de verhaasting en terugkeer van normale omstandigheden. Belastingverhooging beteekent een noodlottigen kringloop. Het statistisch Bureau van het Departement van Landbouw toont aan, dat de levensstandaard terugloopt. Slechts hooge belastingen en huishuren maken het Indische leven duur. Versobering van staatsdiensten is het eenige middel tot hooghouding van de credietwaardigheid van den Staat. De openbare financiën zijn in laatste instantie gegrondvest op de meest natuurlijke basis: de productenwinning en de wereldbehoefte.

Het jaar 1922 heeft zich gekenmerkt door koersstijging van beleggingsfondsen. De Bank boekte op het reservefonds *f* 233.642 bij aan waardevermeerdering van effectenbezit.

De Bank hield de metaaldekking evenredig aan de obligo's. De import-moeilijkheden zijn grootendeels geleden, de producten over het algemeen gunstig.

De bruto-winst van de Bank bedraagt *f* 9.538.991, de nettowinst *f* 5.263.533. Het divident is voorgesteld op 19 pCt.

Over de kwestie, welke het vorig jaar zooveel pennen in beweging heeft gebracht toen de Javasche Bank aan haar aandeelhouders niet minder dan 169 pCt. dividend uitkeerde, zie men het artikel: Nederlandsche Bank—Javasche Bank, in het 8 Aug.-Nr. van In- en Uitvoer, zoomede de artikelen van Mr. J. Gerritzen: De Nederlandsche Bank en de Javasche Bank, in de Nrs. van 1 en 8 Aug. van Econ. Statistische Berichten.

Technisch Tijdschr. voor Nederland en Indië.

In de Juli-afl. eene beschouwing, met veel cijfermateriaal, getiteld Nederlandsch Oost-Indië en haar Spoorwegen, waarvan de schrijver is Dr. Trautvetter te Berlijn.

De schr. vergast zijne lezers bij wijze van Inleiding op een stukje „Geschiedenis” (dit met heel groot gedrukte letters), wat we zeer merkwaardig vinden en als curiositeit geheel en ongewijzigd overnemen.

„In den 40-jarigen oorlog heeft Nederland zich haar vrijheid veroverd; de 17e eeuw was de gouden eeuw „der Nederlanden”, wetenschap, kunst en techniek en in 't bijzonder de Leidsche Hoogeschool genoten wereldvermaardheid. Machtig bloeide de handel op, hij vond zijn weg naar het Oosten, met schitterende resultaten, welke bevestigd werden door verdragen met de vorsten der Indische Archipel, en reeds in 1610 kreeg men daar een Gouverneur-Generaal, die in Bantam resideerde. Een groot deel der Portugeesche bezittingen ging over in Hollandsche handen, daarbij kwam het grootste deel der Soenda-eilanden en reeds werd een deel van Australië en de Zuidzee-eilanden ontdekt. In 1824 werd Malaka, sinds 1641 Nederlandsch gebied, geruild met Engeland tegen Benkoelen en Natal, in 1872 lieten zij de Afrikaansche goudkust aan de Engelschen en kregen daarvoor het recht op geheel Sumatra. De ver-

BESCHIKBAAR.

[Onder]wering van Atjeh kostte groote offers en eerst eenige jaren voor den wereldoorlog was hier het Nederlandsch gezag voor goed gevestigd, de oostelijke helft van Timor bleef Portugeesche bezitting."

De Indische Tariefwet.

In het Nr. van 8 Aug. van In- en Uitvoer geeft de hr. H. Ch. G. J. van der Mandere het eerste gedeelte eener verhandeling over de Indische tariefwet. Voor de historische gegevens der Indische tariefpolitiek maakt schr. gebruik van het uitnemend artikel van Mr. N. P. van den Berg over in- en uitvoerrechten.

Bijdragen Kon. Instituut Taal-, Land- en Volkenkunde van Ned.-Indië.

Van dit tijdschr. is verschenen afl. 3 van deel 79. Een groot gedeelte van den inhoud wordt ingenomen door een bijdrage van Dr. A. C. Kruyt over de Timoreezen, als resultaat van persoonlijke onderzoekingen in Oct. en Nov. 1920.

Achtereenvolgens doet schr. mededeelingen over familieverwantschap, gebruiken bij huwelijk, zwangerschap en geboorte, besnijdenis, lijkbezorging, koppensnellen, huizenbouw, landbouw, enz.

Het volgende opstel van den hr. Th. van Erp, handelt over een aantal van den Boroboedoer en andere monumenten afkomstige Hindoe-Javaansche beelden, die in 1896 aan den Koning van Siam werden geschonken bij diens bezoek aan Java. In de „Bijdragen" van 1917 had schr. reeds de aandacht gevestigd op- en zijn teleurstelling uitgesproken over „deze betreurenswaardige vergissing van 1896". Thans geeft hij de afbeeldingen der verdwenen beelden en fragmenten, waarvan te Bangkok foto's zijn genomen door welwillende tusschenkomst van den Nederlandschen gezant aldaar.

De hr. van Erp hoopt, dat de Oudheidkundige Dienst in Indië stappen zal willen doen om te trachten eenige der belangrijkste stukken weer naar Java terug te laten brengen.

Verder bevat deze afl. eene mededeeling over den staats- en privaatrechtelijken toestand der Javanen in Suriname, alsmede de Notulen der van Jan.—Mei 1923 gehouden vergaderingen door het Kon. Instituut voor de Taal-, Land- en Volkenkunde van N.-I.

Sumatra gemeden!

Onder dit opschrift lezen we in het 15 Juni-Nr. van het Ned.-Indisch Rubber- en Theetijdschrift.

Kort geleden meldden de dagbladen, dat de Amerikaansche rubberfabrikanten niet langer afhankelijk konden blijven van de Britsch-Indische rubber-producenten, dat voor de volgende jaren een tekort aan rubber werd voorspeld, dat de Amerikaansche Regeering 500.000 dollar had uitgetrokken voor een onderzoek naar geschikte rubbergronden en dat daarvoor 25 experts zouden uitgezonden worden naar Zuid-Amerika en de Philippijnen.

En waarom wordt Sumatra gemeden, waar millioenen dollars in rubber zijn belegd, waar honderdduizenden bouws ter beschikking liggen om aan het rubber-tekort tegemoet te komen, waar de productiekosten minder bedragen dan in Zuid-Amerika en de Philippijnen?

Men spreekt van faciliteiten op de Philippijnen: concessies tot 50.000 acres voor 20 jaar, vrijstelling van belasting tot de gemaakte kosten zijn verdiend, daarna 10 pCt. belasting van den marktprijs tot na afloop der 20 concessiejaren.

* * *

Sumatra staat niet op het programma van de Amerikaansche Regeering, ondanks de millioenen, die reeds in Amerika geplaatst worden.

Sumatra wordt gemeden, door zijn hooge en onbillijke belastingen en door de onzekerheid inzake de afschaffing der poenale sanctie.

Over den belastingdruk, ook op de producten, is er in den laatsten tijd voldoende gesproken en geschreven: over de poenale sanctie wel niet minder. Maar het blijft noodig er de aandacht voortdurend op te vestigen, dat voor de Sumatra-cultures het behoud der poenale sanctie een levenskwestie is; wordt zij niet gehandhaafd, dan verdwijnen steeds meer zwakke ondernemingen van het tooneel en geen andere zullen daarvoor in de plaats komen, omdat niemand kapitaal steekt in een onzekere toekomst.

Wij hebben nu geleidelijk de kolonisatie ter Sumatra's Oostkust zien stop zetten, de H. v. A. zich zien terugtrekken uit het Atjehsche, uit het Palembangsche; de Anglo Dutch, die enkele jaren her grootsche plannen op Sumatra had, zich zien bepalen tot opkoop van verschillende landen op Java en nu zien wij de Amerikaansche rubberplanters doodeenvoudig Sumatra passeeren, alsof niet reeds millioenen van hun dollars in dit land belegd zijn, alsof zij zich niets aan Ned.-Indië gelegen laten liggen.

Nog altijd talmt de Regeering in haar beslissing omtrent het behoud der poenale sanctie, nog altijd leeft de Sumatra-planter in het onzekere, al jaren lang, nog altijd wordt nieuw kapitaal angstvallig aan dit schoone cultuurland onthouden!

Voor hoe lang nog?

Ons Element en Ned. Zeewezen.

Het Nr. 4 van 4 dezer bevat het eerste vervolg van een belangrijk artikel over de ontwikkeling van de Nederlandsche koopvaardijvloot onder dé regeering van Koningin Wilhelmina.

Verder vervolgt in hetzelfde Nr. de hr. H. Herman zijn beschouwingen over „Decima en de Goudkust", naar aanleiding van het feit dat aldaar de Hollandsche vlag is blijven waaien, toen, ruim een eeuw geleden, Nederland als onafhankelijke staat van het aardrijk was verdwenen.

Rubberuitvoer van Ned.-Indië.

De totale rubber-uitvoer uit Ned.-Indië mag voor het eerste kwartaal van 1923 veilig aangenomen worden op rond 32.000 ton, tegen een geraamden uitvoer van ± 20.500 ton gedurende de gelijke periode van verleden jaar.

Vergeleken met het eerste kwartaal van 1922 is de uitvoer dus met ruim 50 pCt. gestegen. Percentsgewijze is natuurlijk de uitvoer van bevolkingsrubber het sterkst opgeloopen.

Bij benadering kan nog worden nagegaan hoeveel bevolkingsrubber en hoeveel ondernemingsrubber werd uitgevoerd en krijgen we voor 1923 21.385 ton ondernemingsrubber tegen 10.615 ton bevolkingsrubber.

De uitvoer van bevolkingsrubber is dus rond een derde van den totalen rubber-uitvoer geweest. Wanneer de rubber-uitvoer op deze wijze blijft voortgaan, zou de totale uitvoer voor 1923 oploopen tot rond 128.000 ton, waarvan ruim 40.000 bevolkings- en bijna 86.000 ton ondernemingsrubber. Echter dient vooral bij de bevolkingsrubber met de mogelijkheid te worden gerekend, dat nog steeds uitvoeren uit oudere stocks plaats hebben. Bovendien liepen de prijzen in de laatste weken terug en bleken vroeger de uitvoeren scherp op prijsschommelingen te reageeren.

Gedurende 1922 werden in totaal 105.000 ton rubber uitgevoerd, waarvan 81.000 ton ondernemings- en 23.000 ton bevolkingsrubber, alles volgens de voorloopige cijfers.

(*Korte Berichten*).

Suriname.

Jaarverslag over het jaar 1922 van het Internaat voor opleiing van jongelieden voor verschillende beroepen van de firma C. Kersten en Co. Terugblik op de eerste 10 jaren van het bestaan. (Paramaribo, J. H. Oliviera).

Jaarvergadering van „Bethesda", 30 Mei 1923. (Paramaribo, J. H. Oliviera).

Een beschavingswerk. Een sociaal- en economisch-politieke studie in romanvorm, door Ultimus (R. A. P. C. O'Ferrall). (Paramaribo, H. B. Heyde).

Suriname.

„*De West*" van 6 Juli schrijft:

„De laatste berichten omtrent de kansen van de bacovencultuur luiden helaas weder minder gunstig. De regeering schijnt nog niet genegen te zijn tot daadwerkelijke hulp. Daar men in de kolonie meer dan ooit overtuigd is, dat een herleving dier cultuur het aangewezen middel is om de kolonie over het doode punt heen te brengen, worden de hoofden bij elkaar gestoken om te overwegen wat in deze gedaan kan worden van de zijde der kolonie. De zaak is urgent — de toestand der kolonie is verontrustend — zoodat de plannen wel spoedig vaste vormen zullen aannemen."

In het nummer van 10 Juli vinden wij dan den tekst van een motie in zake de bacovencultuur, door den heer Waller in de Koloniale Staten voorgesteld. Wij vermelden deze hier niet, daar de heer Waller in de vergadering der Staten heeft te verstaan gegeven, dat vermoedelijk wijziging zou worden gebracht in den opzet der motie. Nadere overweging, ook met deskundigen buiten het college, heeft geleid tot de slotsom, dat in plaats van een vrij aanzienlijk offer in ééns, de kolonie wellicht op andere, meer geleidelijke wijze het hare kan bijdragen voor de herleving der bacovencultuur. Dit zou bijvoorbeeld kunnen geschieden door rente en aflossing te garandeeren van een leening over een periode van twintig jaren. Rente en aflossing

zullen natuurlijk in de eerste plaats gevonden moeten worden door terugbetaling van voorschotten, die voor de cultuur worden verstrekt. Eerst in geval van mislukking, zou de kolonie aansprakelijk worden voor die betalingen.

Dit denkbeeld schijnt meer sympathie te ontmoeten dan het voorstel om van de kolonie in één jaar een bijdrage van 250 duizend gulden te vragen voor de cultuur.

* * *

Men schrijft aan *„De West"*:

Een der bladen bevatte dezer dagen het bericht, dat de opbrengst der laatst geveilde Surinaamsche bacoven te Amsterdam was geweest vijf gulden per bos, wat het blad een mooien prijs noemde.

Om onjuiste gevolgtrekkingen te voorkomen, kan het goed zijn om hier mede te deelen, wat van dit bedrag ten slotte overblijft voor den planter. De uitgaven bedroegen per bos: aankoop bacovenkrat *f* 0.60, karrevracht Paramaribo *f* 0.06, scheepsvracht K.W.I.M. *f*2.31, sleeploon Amsterdam *f*0.25, 1 pct. voor contant Amsterdam *f* 0.05, 5 pct. commissie, enz., *f* 0.25, te zamen *f* 3.52, zoodat het saldo voor den planter bedraagt *f*1.48 per bos.

* * *

Uit een artikel van den heer A. A. Dragten, lid der Koloniale Staten, in *„Suriname"* van 13 Juli knippen wij het volgende over de cacao-cultuur:

„Een tijd lang ging alles goed. Maar tropische landbouw is een zaak van ups en downs. Ziekte teisterde de cultuur en de schoonste verwachtingen vervlogen. Trots dezen tegenslag hield men aan en op het oogenblik, dat men deze ziekte zoo goed mogelijk te boven kwam, wordt het product onverkoopbaar.

Wat nu? Wie houdt er nog den moed in? In de laatste vijftien jaren zijn meer dan tien eertijds bloeiende cacaoplantages gesloopt. Moeten al de andere volgen?

Moeten al die velden weer in bosch opgroeien, al die irrigatiewerken, die in dit polderland schatten kosten, verdwijnen?

En als dat alles gebeurt, wat blijft dan over van de kolonie?"

* * *

„De West" van 6 Juli schrijft:

„De verwachting, dat Juni een recordmaand zou opleveren wat den regenval betreft, is verwezenlijkt. Volgens de waarnemingen in den Cultuurtuin, is in die maand 491 m.M. regen gevallen, wat meer is dan volgens waarnemingen over 67 jaren, ooit in die maand geconstateerd is.

Wel is in die 67 jaren gedurende de maand Mei een hooger regenval geconstateerd. Zelfs is er een Meimaand geweest met 605 m.M. regen.

De waterstand in de bovenlanden is de afgeloopen maand hooger geweest dan wij ons sedert jaren herinneren. Zoo is bij Kwakoegron een waterstand van ongeveer vijf meter reeds zeer hoog te noemen, doch op 28 Juni steeg deze tot 5.72 meter.

Bij Kabelstation was de hoogst bereikte waterstand de afgeloopen maand 4.90 meter en bij Dam 2.74 meter.

Intusschen is — door het plotseling ophouden der regens in begin Juli — de waterstand reeds aanmerkelijk gedaald. Hij bedroeg hedenmorgen bij Kwakoegron 4.80 meter, bij Kabelstation 2.70 meter, bij Dam 1.40 meter.

De zware regens hebben schade gedaan op vele plaatsen aan de aanplantingen van voedselgewassen, die in den grond zijn verrot.

Op Bergendal was de toestand door den hoogen waterstand vrij hachelijk. Men schreef ons de vorige week van daar:

Huizen, die 2 tot 3 voet boven den beganen grond liggen, staan een halven meter onder water, zoodat de bewoners verdreven zijn. Deze moeten maar zien om onderdak te vinden bij personen die verder van de rivier afwonen. De menschen varen van de rivier met hunne corjalen door tot voor hunne woningen. Reizen naar den winkel geschieden per boot. Zelfs de kerkgangers ziet men per boot daarheen trekken.

Het politiestation, dat anders meters boven het water ligt, ligt thans aan den rand van het water. Een paar passen van het station kan men reeds in de boot stappen. De prachtige moestuin, dien de beambten hadden aangelegd op de helling, staat drie voet onder water. Van het wachthuisje, dat lager gelegen is, steekt alleen het dak boven het water uit. Menschen die vele jaren hier wonen, verklaren zich zulk een toestand niet te herinneren."

* * *

Onder het hoofd *„Onrustig Boschland"* lezen wij in *„De West"* van 13 Juli:

„Niet lang geleden hadden wij een bericht, dat de bewoners van twee Boschnegerdorpen aan de Boven Suriname het dreigden te kwaad te krijgen wegens de verplaatsing van hun zendeling. Volgens nadere berichten is de zendeling, in weerwil van het verzet van de bewoners van Koffiekamp, verhuisd naar zijn nieuwe standplaats Ganzee. Ook daar is het echter tegenwoordig allesbehalve rustig. De heele streek is nu in opschudding, over een geval van beweerden doodslag. Een Boschnegerjongeling, genaamd Atjetjekonda, had zich schuldig gemaakt aan overspel en was daarvoor behoorlijk door de bevoegde autoriteit gestraft. Toen de zaak afgedaan was, bracht de jongeling op een goeden dag een bezoek aan zijn wettige vrouw, gevestigd bij Beedotti (iets voorbij Ganzee). De jongeling zelf is afkomstig van Lombé, even voordat men Ganzee bereikt. Terwijl hij op Beedotti vertoefde, werd hij aangevallen door vijf andere Boschnegers, met boksijzers gewapend, die hem half dood sloegen. Badend in zijn bloed, werd Atjetjekonda bij den Boschnegerdokter gebracht en knapte na eenige weken weder eenigszins op. Daarna stortte hij echter opnieuw in en werd nu zwaar ziek. Zijn lichaam rotte feitelijk weg, nog vóór zijn overlijden, zoodat de ziekenkamer een ondragelijke stank verspreidde. Op 7 Juli gaf Atjetje den geest en werd zoo spoedig mogelijk begraven.

Natuurlijk kwam die zaak den Boschnegers niet pluis voor. Reeds daags na het overlijden werd een groote „kroetoe" gehouden ten huize van den ouden kapitein Treu. Deze zitting werd bijgewoond door den buitengewoon agent van politie A. Wolff, gevestigd nabij Ganzee. Deze bleek echter niet in staat iets te doen tegen de aanranders van Atjetje.

Maandag trokken eenige mannen van Lombé naar Beedotti, doch zouden door de bevolking aldaar zeer vijandig ontvangen zijn, ja zelfs met vuurwapenen bedreigd zijn. Zij keerden naar Lombé terug, om hun eigen mannen ten strijde te roepen tegen de Beedotters, doch gelukkig werd het krijgsvuur getemperd door gebrek aan kruit. De bewoners van het Christendorp Ganzee deden hun best om partijen te verzoenen en hen te weerhouden van een formeele oorlogsverklaring.

Daarna richtten de kapiteins van Ganzee zich tot den heer Wolff, met uitnoodiging om den gouverneur te Paramaribo te willen naderen met een verzoek om ter zake te schrijven aan het Groot opperhoofd Jankoeso. Deze kan dan een proclamatie richten tot de bewoners van al zijn onderhoorige dorpen, om hun aan te zeggen, dat personen, die voortaan zulke gruwelen plegen, zonder verzet moeten worden overgeleverd aan de politie, met medewerking van den betrokken kapitein. Tevens zou men gaarne zien op Ganzee, dat aan den heer Wolff, ten teeken zijner waardigheid, een dienstpet wordt verschaft. Men ziet hierin een krachtig hulpmiddel om het gezag te handhaven."

* * *

Goudproductie. Vergelijking van den totalen aan-

...er (in grammen) tot einde Mei in het loopend ...r, met hetzelfde tijdvak verleden jaar:

District	1923	1922
...riname	45430	35429
...amacca	9538	6261
...rowijne	3269	2965
...wa	86833	90324
Totaal	145097	134979

* * *

...nder „wetenschappelijke berichten" schrijft de „...R. Ct." van 10 Augustus, Avondblad C:

„Op een medisch congres te Straatsburg is een ...stig oordeel uitgesproken over het middel van ...n Franschen dokter Pomaret tegen de melaatsch...id, bekend als „132-Pomaret".

* * *

In het „*Gedenkboek ter gelegenheid van het zil...ren regeeringsjubileum van H. M. de Koningin ...ilhelmina der Nederlanden*", verschenen bij de ...ma La Rivière & Voorhoeve te Zwolle, een zeer ...langrijke bijdrage van Jhr. L. C. van Panhuys: „*De Nederlandsche Gebiedsdeelen in Amerika en ...est-Indië*", een overzicht waarin heel wat mate...al verwerkt is en veel wetenswaardigs over Su...name en Curaçao wordt medegedeeld.

Curaçao.

Autonomie.

Het is wel eigenaardig, hoe het Van Heemstra-...hat zoo tot Suriname is beperkt kunnen blijven. ...ncipieel staat de kwestie gelijk voor Curaçao ... Suriname, en het dempen van de Knuffelsgracht ... Paramaribo is voor de Staten-Generaal niet veel ...ichtiger dan het bouwen van een nieuw post...oor te Willemstad. Het opmerkelijke is echter, ... van wrijving over autonomie-kwesties tusschen ...uverneurs van Curaçao en minister van Kolo...ën zelden gehoord wordt; de strijd heeft zich ...ar veel meer geopenbaard tusschen Koloniale ...ad en regeering, waarbij het Koloniaal bestuur ... den regel aan de zijde der regeering stond. Daar...ee kan in verband staan, dat de gouverneurs van ...raçao het zooveel langer uithielden dan hunne ...rinaamsche collega's: van 1891 tot nu had Su...name 8 gouverneurs, Curaçao slechts 5.

St. Eustatius en de Amerikaansche vlag.

De oud-gouverneur van Suriname, Baron Van ...sbeck, thans gezant in Mexico, maakt in *Neer...ndia* van Juni l.l. bezwaar tegen eene mededee...ng in een vroeger nummer, dat Johannes de ...raeff de eerste was, die *in* den Amerikaanschen ...ijheidsoorlog de nieuwe Amerikaansche vlag ...oette. Dit *in* moet *na* zijn, zegt de heer Van As...eck; het gold een klein Amerikaansch eskadertje, ...t de republiek der Vereenigde Nederlanden te ... Eustatius kwam bedanken voor de diensten, ...oor dit eiland als stapelplaats van oorlogsmate...aal aan de Amerikanen verleend.

Wij vreezen, dat Baron Van Asbeck's geheugen ...em in den steek laat op dit punt. In zijn eigen ...tikel in *De Amsterdammer* van 6 April 1918 ...ordt meegedeeld, dat het saluut plaats vond op 16 ...ovember 1776 en werd gebracht aan één schip, ... *Andrea Dorea*, dat naar St. Eustatius vertrok...en was „om daar geschuit, kruit en andere oor...gsbehoeften te halen" en daarmee na korten tijd ...eer vertrok naar Washington's leger.

Meer uitvoerig kan men hierover lezen in *De West-Indische Gids* van 1920, bladz. 563 e.v.

Ten onrechte wordt daar echter op bladz. 565 in ...n noot gezegd, dat Baron Van Asbeck in het ...ngehaalde opstel heeft beweerd, dat De Graeff ...et 11 schoten antwoordde.

Scheepvaartbeweging.

Niet alleen het *aantal* stoombooten, die onze haven binnenkomen, neemt toe, doch de tonnenmaat stijgt nog belangrijker, een bewijs, dat ook vele *groote* booten onze haven bezoeken.

Volgens de opgave van de *Curaçaosche Courant*, waarin alleen de netto inhoudsmaat in M³. wordt opgegeven, kwamen binnen onze haven:

24 Juni	*Dorelian*	11.515	M³.	netto
26 „	*Chiton*	9.747	„	„
26 „	*Almelo*	12.513	„	„
26 „	*Pellerin de Latouche*	14.999	„	„
27 „	*Cliona*	9.838	„	„
27 „	*Harald Walker*	11.108	„	„

(*A. d. C.*)

Steeds meer auto's.

Nog steeds neemt het aantal auto's toe. Herhaaldelijk brengen de booten van Amerika er weer nieuwe aan. We zagen reeds No. 363. Einde 1910 waren er pas twee. (*A. d. C.*)

Uit den Verren Vreemde.

Den oorlog onmogelijk maken?

In de portefeuille vonden wij een artikel in Pearson's Magazine dat, in tegenstelling met hetgeen in onzen tijd van snelleven regel is, eer aan actualiteit gewonnen dan verloren heeft, niettegenstaande het meer dan een jaar oud is. De emotie, die de wedijver tusschen Frankrijk en Groot-Brittannië om den voorrang als luchtvlootmogendheid juist in deze dagen verlevendigt, geeft aan het artikel „Making war impossible" van Shaw Desmond vernieuwde frischheid.

Boven het artikel schreef admiraal Sir Percy Scott het volgende: De oorlog van de toekomst zal de oorlog van de chemie zijn. Hij zal in de lucht en onder water volstreden worden. Oorlogsschepen zullen geen nut hebben. De overwinning zal zijn aan de mogendheid, die overheerschend is in de lucht."

In 't artikel zelf wordt deze opvatting uitgewerkt. Wie op de oppervlakte van het land of van het water vertoeft zal vernietigd worden, wanneer hij daar als vijand waargenomen wordt. Wie strijden wil moet de lucht in, of zich diep onder den grond beveiligen, danwel de diepte van den oceaan zoeken.

Brandende olie zal als een vuurregen neerdalen, uit vliegtuigen neergestort of uit kanonnen van verren afstand geschoten. De bommen zijn er op ingericht op een gewilden afstand te barsten na den olie te hebben ontstoken.

De Duitsche dikke Bertha, die in den laatsten oorlog al naam maakte, de geheimzinnige beschieting van Parijs, op zoo raadselachtige wijze, dat over de oplossing nog steeds een spookachtig waas hangt, zij hebben het uitgangspunt gevormd voor een stelsel van schieten op afstanden veel grooter dan de voorheen geldende.

De Fransche luit.-kol. Delamaire Maze heeft in zijn „Turbo"kanon een wapen gevonden dat tot „200 miles" schiet, 't dubbele van den versten afstand door de Duitschers bereikt. Reeds was bekend, dat de nitro-cellulose springstof de snelheid van het projectiel kan doen toenemen in zijn vaart, in tegenstelling met de snelheidvermindering, welke overigens elk projectiel ondergaat, nadat het den vuurmond heeft verlaten. Het Fransche stelsel zou bestaan in een samenvoeging van projectielen, in elkander passend als de bekende Chineesche doosjes, die achtereenvolgens weer uit het in vollen vaart zijnde projectiel worden geschoten. De grens is eigenlijk niet aan te geven voor de afstanden, waarop het hierdoor mogelijk zal worden groote doelen, als een hoofdstad, te beschieten. De mogelijkheid is geopend om projectielen tot op meerdere honderdvouden van mijlen te slingeren.

De installatie en het toepassen van dit geschut zal enorme sommen vragen. Bedenkt men echter, dat bij de vroegere oorlogswijze gezegd werd, dat een „ton" lood één doode gaf, dan is 't de vraag of 't nuttig rendement der dure kanonnen en projectielen geen bezuiniging beteekent, de zekerheid indachtig van de daarmede te bereiken uitwerking.

Evenals voor onderzeesche torpedo's bestaat ook voor deze projectielen een contrôle op hun vaart.

Uit de lucht laat men niet alleen bommen vallen, de vliegtuigen dragen ook geschut, dat oorlogsschepen en vestingwerken met zekeren ondergang bedreigt.

Het middel is gevonden om door een electrische installatie hoeveelheden munitie op verwijderden afstand op te blazen. De toepassing vergt scherpe beperking tot een bepaald doel, om niet-gewilde vernietiging van eigen voorraden te voorkomen. Maar in de richting van zoodanige beperking worden groote vorderingen gemaakt.

Dr. Miller Reese Hutchinson, Amerik. uitvinder, heeft een geluidloos kanonnetje geconstrueerd. Het is niet langer dan een mansarm, en slingert toch granaten van 3 inches lang en ½ inche doorsnede door een staalplaat van 1 inche dikte. Het door hem vervaardigde kruit, geeft bij 20 grains een gemiddelde snelheid van 1 mijl in 1 seconde. Grootere types hebben grooter vermogen. Geen geluid, geen rookwolk duidt de plaats aan van waar 't schot wordt afgegeven.

Voor zoover strijd nog op de oppervlakte der aarde te voeren zal zijn, kunnen de tanks, of bewegende vestingkjes, een rol trachten te vervullen. Maar deze zullen erop moeten zijn ingericht ook door 't water te kunnen gaan, „amphibies" worden. Zij zijn reeds beproefd en hebben goed voldaan. De snelheid van beweging ondergaat telkens nieuwe verbetering, zoodat de gelegenheid om uit te rijden voor een onderneming en het terugkeeren, vóórdat daartegen een contra-actie is ingesteld kan bestaan, hierdoor zou aan dit wapen nog beteekenis toegekend kunnen worden. Vindt het geen gewapenden vijand te bestrijden, dan zal 't verwoesting en verderf brengen in de streek en onder de bevolking, want de nieuwe oorlogsmiddelen heffen ook de begrenzing tusschen combattanten en non-combattanten op.

Het is vooral de vlieger-ingenieur Handley Page, die uitvindingen en proeven geleverd heeft, waardoor 't werpen van projectielen uit aeroplanes enorme uitwerking belooft. Markies Pascare, een Spanjaard, schijnt een vliegtoestel gemaakt te hebben, waarmede hij recht de lucht in kan gaan en in de lucht stil kan blijven staan.

Als Engelsche uitvinding wordt gewag gemaakt van een electrisch kanon, dat electrische schokken overbrengt en daarmede geheele troepen op enorme afstanden kan neerslaan.

De Duitsche professor Flamm uit Charlottenburg heeft een plan ontworpen voor een onderzeeër van 10.000 ton; die in elke beweging volkomen stabiel blijft. 't Is een schip zonder bemanning. 't Wordt draadloos bestuurd van den wal, of uit een vliegmachine. Met een dergelijk schip kan b.v. een haveningang worden versperd, zonder één man daartoe te wagen. Het beginsel heeft reeds met succes zijn proefnemingen doorstaan.

De verderfelijke gassoorten van de jongste vindingen hebben een uitwerking, die de vroegere verre overtreft. In den laatsten oorlog werd nog slechts op kleine schaal van stikbommen gebruik gemaakt, in een toekomstigen oorlog zullen wel geen andere meer gebruikt worden. Dit middel alleen al zal den oorlog op den vroegeren voet tot een onmogelijkheid maken.

't Ergste van deze middelen is dyphenal-chlorasine, samengesteld uit chlorine, carbonic acid en arsenic. Het slaat als vuur in 't lichaam. Generaal A. Fries, chef v. h. Amerik. Chemical Warfare Service, schreef: Japan kan de Philippijnen met gas vermeesteren. Het kan van Corregidor 50 vliegtuigen oplaten, elk met 1 ton gas in een tank, een half uur later zal het geheele hoofdeiland in gas gedompeld zijn. Niemand zal daar in leven kunnen blijven zonder gasmasker. Dit geldt natuurlijk evenzoo voor elk ander land.

Door deze grepen uit het artikel moge duidelijk zijn dat het een vermenging geeft van phantasie en onderstelling, gegrond op bereikte en als mogelijk aangenomen resultaten. Men mag er dus niet meer waarde aan hechten dan het heeft, maar dat wie zich wapenen wil voor een oorlog in de toekomst, in ruime mate rekening heeft te houden met de nieuwe middelen, die de techniek reeds voor het oorlogsgebruik toepasselijk heeft gemaakt, en met de zekerheid van voortgezette uitbreiding der vernietigingskunst, dat is ons door de beschouwingen van Shaw Desmond toch weer eens duidelijk voor gehouden.

Misschien bezorgen die afschuwelijke middelen inderdaad de oplossing voor het vraagstuk: „hoe den oorlog onmogelijk te maken", waarvoor congressen en bonden geen uitkomst weten te geven.

Mededeelingen.

Van het Hoofdbestuur:

De Secretaris-Penningmeester der Vereeniging „Oost en West", is tot 27 Augustus afwezig.

Van het Informatie-Bureau:

VOOR DEN INDISCHEN DIENST ZIJN BESTEMD:

J. Breekveldt, Sophiastraat 14, Hengelo.
W. J. van de Moosdijk, Maredijk 159, Leiden als Administratief Ambtenaar B. B.
G. Los, Heerengracht 84, Leiden als onderwijzer.

UITZENDING VOOR DEN NEDERLANDSCH-INDISCHEN STAATSDIENST.

Voor de na te noemen betrekkingen bij 's Lands dienst in Nederlandsch Oost-Indië, waarin moet worden voorzien door uitzending vanwege het Departement van Koloniën bestaat thans gelegenheid tot mededinging:

Onderwijzer(es) bij het openbaar lager onderwijs (voor onderwijzeres hoofdakte vereischt).
Verpleegster bij het krankzinnigenwezen.
Opzichter werkplaats voor afd. instrumentmakerij bij den dienst der Staatsspoorwegen.
Technicus voor electro-zwakstroom bij den dienst der Staatsspoorwegen (leider spoorwegtelegraafdienst).

Zij die voor uitzending tot een dezer betrekkingen in Nederlandsch Oost-Indië in aanmerking wenschen te komen, kunnen zich tot het verkrijgen van inlichtingen wenden tot de 9de afdeeling, onderafdeeling A.B., van het Ministerie van Kolonien.

Mutaties van 8 tot 15 Aug. 1923.

Nieuwe leden.

A. Wix, Ingenieur, Amsterdam, Jacob Obrechtstraat. 38 ƒ 5.
O. J. de Brouwer, Commies B. B., Den Haag, Anjelierstr. 10, ƒ 5.
M. H. Stephan, Paramaribo, Postbox 14, ƒ 5.
H. Broekhuis, Kapitein Inf., Magelang, ƒ 5.
Aulia, Indisch Arts, Pamekasan, ƒ 5.
Ismail, Indisch Veearts, Donggola, ƒ 5.
Soetjipto, Indisch Veearts, Soemenep, ƒ 5.

Nieuwe begunstigers.

A. H. de Bats, Burglaan 24, Apeldoorn, ƒ 1.
Mej. Fr. Haar, Villa „Catharina", Apeldoorn, ƒ 1.
Mej. E. Haar, Villa „Catharina", Apeldoorn, ƒ 1.
Mej. T. Haar, Villa „Catharina", Apeldoorn, ƒ 1.

Afschrijven.

W. Schillenberg, Ingenieur, Den Haag, Schenkweg 188.

Adresveranderingen.

G. Bekedam Jr., Deventer, van: Polsstraat 23 naar: Brinnensingel 72.
L. Tip, Resident, Den Haag, van: Boreelstraat 43 naar: Hoornbeekstraat 43.
Mej. A. H. Kok, van: Den Haag, Hazelaarstraat 47 naar: Amsterdam, Bilderdijkstraat 96 p/a Mevr. Nadort ƒ 5.
A. J. Rooseboom, Majoor N. I. L., van: Magelang naar: Den Haag, Riouwstraat 13, ƒ 5.
D. de Visser Smits, Leeraar H. B. S., van: Semarang, Pandrian 18 naar: Den Haag, Beeklaan 439, ƒ5.
J. M. Giliam, Commissaris van Politie 1ste klasse, van: Den Haag, Zoutmanstraat 92 naar: Weltevreden, Dep. B. B.
J. C. Nonnekens, Leeraar Mulo, van: Rotterdam, Binnenweg 272b naar: Weltevreden, Dep. van Onderwijs.
K. J. van Wijngaarden, Adm. Ambt B. B. van: Oosterbeek (Arnhem), naar: Kederi.
D. Lamers, Leeraar H. B. S., van: Weltevreden, Dep. van Onderwijs, naar: Soerabaja, Hotel Brunet.
N. Wiesebron, Directeur Voorbereidende Afd. N. I. A. S., van: Weltevreden, Dep. van Onderwijs, naar: Soerabaja.
J. G. Mooyen, Ass. Resident, van: Weltevreden, Dep. B. B., naar: Piroe (Ceram).
A. A. C. Nix, Ass. Resident, van: Rengat (Indragiri), naar: Painan (S. W. K.).
V. Obdeijn, Ass.-Resident, van: Weltevreden, Dep. B. B., naar: Rengat (Indragiri).
C. Schultz, Ass.-Resident, van: Weltevreden, Dep. B. B., naar: Kampoeng (Timor).
J. Gyse Weenink, van: Makassar naar: Solo.
G. J. Kallansee, onderluitenant Artillerie, van Bandoeng, naar: Koeta-Radja, Nessoek 26.
K .E. van Oosterzee, Landmeter v/h Kadaster, van: Kederi, naar: Weltevreden, Pintoe Besi No. 10.
Dr. R. Soeratmo, Veearts, van: Buitenzorg, Dep. v. Landbouw, naar: Djokdja, Kweekschoollaan No. 11.
W. H. Sonius, 1ste Luit. Inf., van: Koeta-Radja naar: Tapa-Toean. (Atjeh).

DEN LEDEN wordt beleefd doch dringend verzocht, bij adresverandering hiervan ten spoedigste mededeeling te doen: in Nederland aan den Heer Administrateur der Vereeniging, Heulstraat 17, Den Haag; in Indië aan den Hoofdvertegenwoordiger den Heer Mr. K. FAUSER, Soemenep (Madoera).

Vereeniging „OOST en WEST".

HOOFDBESTUUR: Heulstraat 17, 'S-GRAVENHAGE.

STUDIE-COMMISSIE. Jongelieden. Ouders of Voogden van alle landaarden in Oost- en West-Indië, die **gratis hulp** wenschen voor het zoeken van kamers of kosthuizen, voor afhalen van boord, voor toezicht op de studie, voor beheer van gelden, enz. ten behoeve van hun kinderen of pupillen, kunnen zich — onder opgave van de noodige gegevens — wenden tot het Bureau der Gedelegeerden der Studie-Commissie. Adres: Prins Mauritsplein 23, Den Haag.

INFORMATIE-BUREAU ten behoeve van personen, die een werkkring zoeken in Nederl. Oost- of West-Indië of daartoe hunne kinderen of pupillen willen opleiden, ook voorlichting verstrekkende op elk gebied aan personen van Indië komende of aanraking met Indië zoekende. Men wende zich tot den Secretaris, Heulstraat 17, 's-Gravenhage, Telef. H. 4519, Bureau-uren 10—12 v.m. en 2.30—4 n.m. Schriftelijke verzoeken om inlichtingen zonder bijvoeging van porto voor de beantwoording worden als regel buiten beschouwing gelaten.

TEHUIS VOOR INDISCHE STUDENTEN, Prins Mauritsplein 23, Den Haag. Gelegenheid voor Studeerenden van alle landaarden uit Oost- en West-Indië tot logeeren, koffiedrinken en dineeren; logeeren f 1,50, noenmaal f 0.75 en diner f 1.—. Aanvragen te richten aan den heer J. C. HIETINK, Directeur.

TEHUIS VOOR NEDERLANDSCH-INDISCHE BEDIENDEN, „Persinggahan", van Boetselaerlaan 2, 's-Gravenhage, waar Nederlandsch-Indiërs een tijdelijk onderkomen en hulp en raad kunnen vinden. Indische bedienden, die met een familie naar Indië willen terugkeeren, een dienst zoeken of van dienstbetrekking willen veranderen, wenden zich tot den Directeur, den Heer F. DE MUNNIK, Telef. Scheveningen No. 248

*** Bij het INFORMATIE-BUREAU van de Vereeniging „Oost en West", Heulstraat 17 en de Firma MARTINUS NIJHOFF, Lange Voorhout 9, Den Haag, zijn de navolgende werkjes verkrijgbaar:

a. 1. **Een boekje over onze Oost voor hen, die er niet geweest zijn.** (Tweede druk). Prijs: **f 0.50** per exemplaar en f 0.04 frankeerkosten.
2. Onze Oost. II. **Iets over den Inlander en zijn Zieleleven,** door T. J. BEZEMER. Prijs: **f 0.05** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

b. Onze West Tweede druk bestaande uit:
1. **De Kolonie Suriname,** door FRED. OUDSCHANS DENTZ;
2. **De Kolonie Curaçao,** door Mr. B. DE GAAY FORTMAN. Prijs: **f 0.50** en f 0.06 frankeerkosten.

c. Staats- en particuliere betrekkingen in onze Overzeesche Bezittingen: Werkkring en Vooruitzichten.

I. **De Bestuursambtenaren in Nederl.-Indië.** (2de, geheel omgewerkte druk met 8 foto's.) Prijs: **f 0.75** per exemplaar en f 0.06 frankeerkosten.
II. **De Geëmployeerde bij de Javasuiker-Industrie.** (2de verbeterde druk). Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.04 frankeerkosten.
III. **De Rechterlijke Ambtenaar in Nederlandsch-Indië.** (2de verbeterde druk). Prijs: **f 0.50** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.
IV. **De Ingenieur in Nederlandsch-Indië.** (2de verbeterde druk). Prijs: **f 0.75** per exemplaar en f 0.04 frankeerkosten.
V. **De Ambtenaar bij het Boschwezen in Nederlandsch-Indië.** Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.04 frankeerkosten.
VI. **De Ambtenaar bij het Onderwijs in Nederlandsch-Indië.** Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.04 frankeerkosten.
VII. **De Vooruitzichten van den Nederlandschen Arts in Nederlandsch-Indië.** Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.06 frankeerkosten.
VIII. **De Ambtenaar bij den dienst der in- en uitvoerrechten en accijnzen in N.-Indië.** Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.04 frankeerkosten.
IX. **De Ambtenaar bij de Gouvernements-Marine in Nederl.-Indië.** (Opnieuw herzien). Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.04 frankeerkosten.
X. **De Ambtenaar bij den Post-, Telegraaf- en Telefoondienst in Nederl.-Indië.** Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.06 frankeerkosten.
XI. **De Geëmpl. bij de Rubber-(caoutch.) cultuur en bij eenige Bergcultures in N.-Indië.** Prijs: **f 0.40** per exemplaar en f 0.04 frankeerkosten.
XII. **Onze Koloniën.** Prijs **f 0.35** per exemplaar en f 0.04 frankeerkosten.

Serie I.
1. Nederlandsch-Indië en de handel.
2. Indische toestanden gezien door een inlander.
3. Het leven van den bestuursambtenaar in het binnenland.
4. Sarikat-Islam.
5. De Suikernijverheid in Nederlandsch-Indië.
6. De afschaffing van de laatste heerendiensten op Java.
7. Denkbeelden der Inlanders van onzen Indischen Archipel omtrent het ontstaan van ziekten.
8. De Europeesche vrouw in Indië.
9. De bosschen van Nederl.-Indië, hunne benutting en verzorging.
10. Over de Kolonie Suriname.

Serie II.
No. 1. De militaire positie van Nederlandsch-Indië.
„ 2. Het Javaansch tooneel.
„ 3. Het spoor- en tramwegwezen in Nederlandsch-Indië.
„ 4. De theecultuur op Java.
„ 5. 's Lands Plantentuin te Buitenzorg.
„ 6. Een doode taal in Indië.
„ 7. De inlandsche dorpsgemeenschap op Java.
„ 8. De rijstteelt in Nederlandsch-Indië.
„ 9. De Javaan gelijk hij schijnt en is.
„ 10. Brandende Koloniale Vraagstukken.

Serie III.
1. Over Bali en zijne bewoners.
2. Bevloeiing in Nederlandsch-Indië.
3. Kindercriminaliteit in Nederlandsch-Indië.
4. Indische Scholen onder de Oost-Indische Compagnie.

No. 5. Nederlanders in Indië.
„ 6/7. Het Nederlandsch-Indisch Volkscredietwezen.
„ 9. De Slavernij in Oost-Indië.

Beleefd verzoek bij bestelling het kostende vooraf per postwissel toe te zenden aan het INFORMATIE-BUREAU, Heulstraat 17, 's-Gravenhage.

Bovenstaande werkjes zijn ook verkrijgbaar bij den Hoofdvertegenwoordiger der Vereeniging in Ned.-Indië, den Heer Mr. K. FAUSER, Soemenep (Madoera).

Afdeeling 'S-GRAVENHAGE.

Het Secretariaat-Penningmeesterschap der Afdeeling 's-Gravenhage is gevestigd **Heulstraat 17** (Hoofdbestuur).